

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ 1/03 ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ολομέλεια)
της 7ης Φεβρουαρίου 2006

Περιεχόμενα

Το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η αίτηση γνωμοδότησης	I - 1155
Οι σχετικές διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ	I - 1155
Τα υφιστάμενα κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης γνωμοδότησης κοινοτικά νομοθετήματα	I - 1158
Ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001	I - 1158
Η Σύμβαση των Βρυξελλών	I - 1159
Η Σύμβαση του Λουγκάνο	I - 1160
Ιστορικό των προπαρασκευαστικών εργασιών της μελετώμενης συμφωνίας	I - 1161
Το αντικείμενο της μελετώμενης συμφωνίας και η αίτηση του Συμβουλίου για γνωμοδότηση	I - 1163
Οι γραπτές παρατηρήσεις των κρατών μελών και των θεσμικών κοινοτικών οργάνων	I - 1166
Επί του παραδεκτού της αίτησης	I - 1167
Επί της ουσίας	I - 1167
Επί της υπέρξεως ρητής εξωτερικής αρμοδιότητας	I - 1168
Επί της υπέρξεως σιωπηρής εξωτερικής αρμοδιότητας	I - 1168
Επί της υπέρξεως αποκλειστικής αρμοδιότητας στηριζόμενης στις αρχές που συνάγονται από την απόφαση AETR	I - 1170
— Καθορισμός του σχετικού τομέα	I - 1176
— Η «ρήτρα αποσύνδεσης»	I - 1183
— Ταύτιση των διατάξεων της μελετώμενης συμφωνίας με τους εσωτερικούς κοινοτικούς κανόνες	I - 1186

Οι προφορικές παρατηρήσεις των κρατών μελών και των θεσμικών κοινοτικών οργάνων ..	I - 1189
Επί της πρώτης ερωτήσεως του Δικαστηρίου	I - 1190
Επί της δεύτερης ερωτήσεως του Δικαστηρίου	I - 1191
Επί της τρίτης ερωτήσεως του Δικαστηρίου	I - 1192
Επί της τέταρτης ερωτήσεως του Δικαστηρίου	I - 1193
Η άποψη του Δικαστηρίου	I - 1194
Επί του παραδεκτού της αίτησης	I - 1194
Επί της ουσίας	I - 1195
Επί της αρμοδιότητας της Κοινότητας να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες	I - 1195
Επί της αρμοδιότητας της Κοινότητας για τη σύναψη της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο	I - 1200
— Επί των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων	I - 1202
— Επί των κανόνων για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις	I - 1209

Στη διαδικασία γνωμοδότησης 1/03,

με αντικείμενο αίτηση γνωμοδότησης δυνάμει του άρθρου 300, παράγραφος 6, ΕΚ, που υποβλήθηκε στις 5 Μαρτίου 2003 από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ολομέλεια),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, C. W. A. Timmermans, A. Rosas (εισηγητή), K. Schieman, J. Makarczyk και J. Malenovský, προέδρους τμήματος, J.-P. Puissochet, R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr, J. N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Lenaerts, P. Küris, E. Juhász, Γ. Αρέστη, A. Borg Barthet, M. Ilesić, J. Klučka, U. Lohmus και E. Levits, δικαστές,

γραμματείς: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας, και M.-F. Contet, κύρια υπάλληλος διοίκησης,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 19ης Οκτωβρίου 2004,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπούμενο από τους J. Schütte και J.-P. Hix,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Boček,
- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Molde,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον W.-D. Plessing, τον A. Dittrich και την A. Tiemann,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις A. Σαμώνη-Ράντου και Σ. Χαλά,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την N. Díaz Abad,

- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Abraham, τον G. de Bergues και την A. Bodard-Hermant,
- η Ιρλανδία, εκπροσωπούμενη από τους D. O'Hagan και J. Gormley, επικουρούμενους από τον P. Sreenan, SC, και την N. Hyland, BL,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την S. Terstal,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον S. Królak,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Fernandes και την R. Correia,
- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Guimaraes-Purokoski,
- η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Kruse,

- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την R. Caudwell, επικουρούμενη από τον A. Dashwood, barrister,
- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, εκπροσωπούμενο από τους H. Duintjer Tebbens και A. Caiola,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον J. Iglesias Buhigues, την A.-M. Rouchaud-Joët και τον M. Wilderspin,

αφού άκουσε εν συμβουλιά στις 15 Απριλίου 2005 τον L. A. Geelhoed, πρώτο γενικό εισαγγελέα, και τους F. G. Jacobs, P. Léger, D. Ruiz-Jarabo Colomer, A. Tizzano, C. Stix-Hackl, J. Kokott και M. Poiars Maduro, γενικούς εισαγγελείς,

εκδίδει την ακόλουθη

Γνωμοδότηση

- ¹ Το αντικείμενο της αίτησης έγκειται στο αν η σύναψη της νέας σύμβασης για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η οποία προορίζεται να αντικαταστήσει την ισχύουσα σήμερα Σύμβαση του Λουγκάνο (στο εξής: «μελετώμενη συμφωνία» ή «νέα Σύμβαση του Λουγκάνο»), εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ή σε κοινή αρμοδιότητα μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών.

- 2 Κατά το άρθρο 300, παράγραφος 6, ΕΚ, «το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, η Επιτροπή ή ένα κράτος μέλος μπορούν να ζητούν προηγουμένως από το Δικαστήριο να γνωμοδοτήσει εάν η μελετώμενη συμφωνία συμβιβάζεται με τις διατάξεις της παρούσας Συνθήκης. Εάν η γνωμοδότηση του Δικαστηρίου είναι αρνητική, η συμφωνία μπορεί να τεθεί σε ισχύ μόνο υπό τους όρους που ορίζει το άρθρο 48 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση».

Το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η αίτηση γνωμοδότησης

Οι σχετικές διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ

- 3 Το τρίτο μέρος της Συνθήκης ΕΚ περιλαμβάνει τον τίτλο IV, ο οποίος προστέθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας και παρέχει τη νομική βάση για τη θέσπιση, μεταξύ άλλων, της κοινοτικής νομοθεσίας στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας στις αστικές υποθέσεις.
- 4 Συναφώς το άρθρο 61, στοιχείο γ', ΕΚ προβλέπει τα εξής:

«Για την προοδευτική εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το Συμβούλιο θεσπίζει:

[...]

γ) μέτρα στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, όπως προβλέπονται στο άρθρο 65».

5 Το άρθρο 65 ΕΚ έχει ως εξής:

«Τα μέτρα τα οποία θα ληφθούν κατά το άρθρο 67 στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις με διασυνοριακές επιπτώσεις και στο μέτρο που είναι αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς περιλαμβάνουν:

α) βελτίωση και απλούστευση:

- του συστήματος διασυνοριακής επίδοσης ή κοινοποίησης δικαστικών και εξωδίκων πράξεων,
- της συνεργασίας κατά την αποδεικτική διαδικασία,
- της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων αποφάσεων επί εξωδίκων υποθέσεων·

β) προώθηση της συμβατότητας των κανόνων που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη, όσον αφορά τη σύγκρουση νόμων και δικαιοδοσίας·

γ) εξάλειψη των εμποδίων για την ομαλή διεξαγωγή πολιτικών δικών, εν ανάγκη προωθώντας τη συμβατότητα των κανόνων πολιτικής δικονομίας που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη.»

- 6 Το άρθρο 67, παράγραφος 1, ΕΚ προβλέπει τα εξής:

«Κατά τη διάρκεια μεταβατικής περιόδου πέντε ετών μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ, το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα βάσει προτάσεως της Επιτροπής ή κατόπιν πρωτοβουλίας κράτους μέλους και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

[...]»

- 7 Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι, δυνάμει του άρθρου 69 ΕΚ, ο τίτλος IV του τρίτου μέρους της Συνθήκης ΕΚ «εφαρμόζεται τηρουμένων των διατάξεων του πρωτοκόλλου για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας και του πρωτοκόλλου για τη θέση της Δανίας [...]». Όπως προκύπτει από το γράμμα καθενός από τα δύο αυτά πρωτόκολλα, το πρωτόκολλο για τη θέση της Δανίας (στο εξής: δανικό πρωτόκολλο) λειτουργεί διαφορετικά από το πρωτόκολλο για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας. Πράγματι, το δεύτερο παρέχει στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία την ευχέρεια να δεσμεύονται, εφόσον το επιθυμούν, από τα θεσπιζόμενα βάσει του άρθρου 61, στοιχείο γ', ΕΚ νομοθετήματα, χωρίς, πάντως, να υποχρεούνται να παραιτηθούν από το ίδιο το πρωτόκολλο. Αντίθετα, στη Δανία δεν παρέχεται αυτή η ευχέρεια επιλογής. Συνεπώς, οι κανονισμοί που έχουν εκδοθεί με βάση τον εν λόγω τίτλο IV στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις δεν δεσμεύουν τη Δανία και δεν έχουν εφαρμογή έναντι αυτής.

- 8 Το άρθρο 293 ΕΚ (πρώην άρθρο 220 της Συνθήκης ΕΚ), που περιλαμβάνεται στο έκτο μέρος της Συνθήκης, δηλαδή στις γενικές και τελικές διατάξεις, ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη, εφόσον είναι αναγκαίο, διεξάγουν μεταξύ τους διαπραγματεύσεις, για να εξασφαλίσουν προς όφελος των υπηκόων τους:

[...]

— την απλούστευση των διατυπώσεων για την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών και διαιτητικών αποφάσεων.»

- 9 Ως νομική βάση κοινοτικών πράξεων που ρυθμίζουν συγκεκριμένους τομείς και περιέχουν δευτερευόντως κανόνες δικαιοδοσίας έχουν χρησιμοποιηθεί και άλλες διατάξεις της Συνθήκης. Το Συμβούλιο παραθέτει, για παράδειγμα, τον τίτλο Χ του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994, L 11, σ. 1), που στηρίζεται στο άρθρο 235 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 308 ΕΚ), και το άρθρο 6 της οδηγίας 96/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών (ΕΕ 1997, L 18, σ. 1), οδηγίας που στηρίζεται στο άρθρο 57, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 47, παράγραφος 2, ΕΚ) και στο άρθρο 66 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 55 ΕΚ).

Τα υφιστάμενα κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης γνωμοδότησης κοινοτικά νομοθετήματα

Ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001

- 10 Ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1), καθιερώνει ένα γενικό σύστημα διεθνούς δικαιοδοσίας και αναγνώρισης καθώς και εκτέλεσης των αποφάσεων εντός της Κοινότητας, όσον αφορά τις αστικές και τις εμπορικές υποθέσεις.
- 11 Ο κανονισμός αυτός αντικατέστησε, μεταξύ όλων των κρατών μελών πλην του Βασιλείου της Δανίας, τη Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η οποία συνήφθη στις Βρυξέλλες στις 27 Σεπτεμβρίου 1968 (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7) βάσει του άρθρου 220, τέταρτη περίπτωση, της Συνθήκης ΕΟΚ (το οποίο κατέστη άρθρο 220, τέταρτη περίπτωση,

της Συνθήκης ΕΚ, νυν άρθρο 293, τέταρτη περίπτωση, ΕΚ) και τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 περί προσχωρήσεως του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24), με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 περί προσχωρήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 388, σ. 1), με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 285, σ. 1) και με τη Σύμβαση της 29ης Νοεμβρίου 1996 για την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας (ΕΕ 1997, C 15, σ. 1, στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών).

- 12 Σύμφωνα με το δανικό πρωτόκολλο, ο κανονισμός 44/2001 δεν έχει εφαρμογή στη Δανία. Αντίθετα, δυνάμει του άρθρου 3 του πρωτοκόλλου για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, τα εν λόγω κράτη μέλη γνωστοποίησαν την επιθυμία τους να μετάρχουν στη θέσπιση και στην εφαρμογή του κανονισμού αυτού.
- 13 Το Δικαστήριο είναι αρμόδιο για την ερμηνεία του κανονισμού 44/2001 υπό τις προϋποθέσεις των άρθρων 68 ΕΚ και 234 ΕΚ.

Η Σύμβαση των Βρυξελλών

- 14 Αφού, δυνάμει του δανικού πρωτοκόλλου, ο κανονισμός 44/2001 δεν δεσμεύει το Βασίλειο της Δανίας και δεν έχει εφαρμογή έναντι αυτού, στις σχέσεις μεταξύ αυτού του κράτους μέλους και των κρατών που δεσμεύονται από τον κανονισμό 44/2001 εξακολουθεί να εφαρμόζεται η Σύμβαση των Βρυξελλών. Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι στις 19 Οκτωβρίου 2005 υπογράφηκε στις Βρυξέλλες συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Βασιλείου της Δανίας για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η δε υπογραφή εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 2005/790/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005 (ΕΕ L 299, σ. 61), ενώ προβλέφθηκε επιφύλαξη σχετικά με την απόφαση του Συμβουλίου για τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας.

- 15 Εξάλλου, το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 οριοθετείται από το άρθρο 299 ΕΚ, το οποίο ορίζει το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης, ενώ η Σύμβαση των Βρυξελλών, ως σύμβαση διεθνούς δικαίου, έχει εφαρμογή και επί ορισμένων υπερπόντιων εδαφών διαφόρων κρατών μελών. Πρόκειται, όσον αφορά τη Γαλλική Δημοκρατία, για τα γαλλικά υπερπόντια εδάφη και τη Mayotte, όσον δε αφορά τις Κάτω Χώρες, για την Αρούμπα, ενώ παρόμοιο ζήτημα δεν τίθεται για τα λοιπά κράτη μέλη. Επομένως, η Σύμβαση εξακολουθεί να εφαρμόζεται στα εδάφη αυτά.
- 16 Σύμφωνα με το πρωτόκολλο για την ερμηνεία από το Δικαστήριο της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, της 3ης Ιουνίου 1971 (ΕΕ 1982, L 388, σ. 20), το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει τη Σύμβαση των Βρυξελλών.

Η Σύμβαση του Λουγκάνο

- 17 Η Σύμβαση του Λουγκάνο για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η οποία υπογράφηκε στο Λουγκάνο στις 16 Σεπτεμβρίου 1988 (ΕΕ L 319, σ. 9, στο εξής: Σύμβαση του Λουγκάνο), αποτελεί απόρροια της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (στο εξής: ΕΖΕΣ) και της καθιέρωσης μεταξύ των κρατών της ΕΖΕΣ και των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενός συστήματος ανάλογου με το σύστημα της Σύμβασης των Βρυξελλών. Η Σύμβαση κυρώθηκε απ' όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη, εκτός από το Πριγκιπάτο του Λιχτενστάιν. Λόγω της μεταγενέστερης προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση πολλών κρατών μελών της ΕΖΕΣ, τα μόνα συμβαλλόμενα κράτη που δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι πλέον η Δημοκρατία της Ισλανδίας, το Βασίλειο της Νορβηγίας και η Ελβετική Συνομοσπονδία, στα οποία προστέθηκε η Πολωνία, η οποία κύρωσε μεν την εν λόγω Σύμβαση την 1η Νοεμβρίου 1999, αλλά κατέστη μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 1η Μαΐου 2004.

- 18 Η Σύμβαση του Λουγκάνο βαίνει παράλληλα με τη Σύμβαση των Βρυξελλών, καθόσον σκοπός της είναι, στις σχέσεις μεταξύ των κρατών που έχουν συμβληθεί στη Σύμβαση των Βρυξελλών και των κρατών μελών της ΕΖΕΣ που είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης του Λουγκάνο, καθώς και στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΖΕΣ που μετέχουν στη Σύμβαση του Λουγκάνο, να εφαρμόζεται το ίδιο σύστημα, πλην ορισμένων εξαιρέσεων, προς εκείνο που θέσπισε η Σύμβαση των Βρυξελλών.
- 19 Το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο για την ερμηνεία της Σύμβασης του Λουγκάνο. Εντούτοις, το υπ' αριθ. 2 πρωτόκολλο για την ομοιόμορφη ερμηνεία της Σύμβασης προβλέπει μηχανισμό ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τις δικαστικές αποφάσεις που εκδίδονται κατ' εφαρμογή της Σύμβασης αυτής, τα δε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα κράτη μη μέλη έχουν υπογράψει δηλώσεις, με σκοπό τη διασφάλιση κατά το δυνατόν της ομοιόμορφης ερμηνείας της Σύμβασης αυτής και των αντίστοιχων διατάξεων της Σύμβασης των Βρυξελλών. Εξάλλου, το υπ' αριθ. 3 πρωτόκολλο της Σύμβασης του Λουγκάνο, για την εφαρμογή του άρθρου 57 της Σύμβασης αυτής, προβλέπει ότι αν, κατά τη γνώμη συμβαλλόμενου κράτους, διάταξη που περιλαμβάνεται σε πράξη των κοινοτικών οργάνων είναι ασυμβίβαστη με τη Σύμβαση αυτή, τα συμβαλλόμενα κράτη επιδιώκουν αμελλητί την τροποποίησή της, με την επιφύλαξη της εφαρμογής της διαδικασίας που καθιερώνει το προαναφερθέν πρωτόκολλο υπ' αριθ. 2.

Ιστορικό των προπαρασκευαστικών εργασιών της μελετώμενης συμφωνίας

- 20 Το Συμβούλιο, κατά τη σύνοδό του της 4ης και της 5ης Δεκεμβρίου 1997, εξουσιοδότησε μια ad hoc ομάδα, αποτελούμενη από εκπροσώπους των κρατών μελών της Ένωσης και της Δημοκρατίας της Ισλανδίας, του Βασιλείου της Νορβηγίας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, να αρχίσει εργασίες για την παράλληλη αναθεώρηση των Συμβάσεων των Βρυξελλών και του Λουγκάνο. Ο κύριος σκοπός των διαπραγματεύσεων ήταν διττός, δηλαδή αφενός ο εκσυγχρονισμός του συστήματος των δύο συμβάσεων και αφετέρου η εξάλειψη των μεταξύ τους διαφορών.

- 21 Η νομική βάση για το έργο αυτής της ομάδας ad hoc ήταν το άρθρο 220 της Συνθήκης ΕΚ και οι εργασίες της ολοκληρώθηκαν τον Απρίλιο του 1999. Η ομάδα αυτή συμφώνησε επί ενός κειμένου που προέβλεπε την αναθεώρηση των Συμβάσεων των Βρυξελλών και του Λουγκάνο. Η συμφωνία αυτή επικυρώθηκε σε πολιτικό επίπεδο από το Συμβούλιο, κατά τη 2184η σύνοδό του, η οποία διεξήχθη στις 27 και 28 Μαΐου 1999 (Εγγραφο 7700/99 JUSTCIV 60, της 30ής Απριλίου 1999).
- 22 Μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ, η οποία παρέσχε στην Κοινότητα νέες αρμοδιότητες στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, δεν υπήρχε πλέον δυνατότητα αναθεώρησης της Σύμβασης των Βρυξελλών με βάση το άρθρο 293 ΕΚ, ώστε να ενσωματωθούν στη Σύμβαση αυτή οι τροποποιήσεις που είχε προτείνει η ομάδα ad hoc. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο στις 14 Ιουλίου 1999 πρόταση κανονισμού για την ενσωμάτωση στο κοινοτικό δίκαιο των αποτελεσμάτων των εργασιών της ομάδας αυτής. Προς τούτο, στις 22 Δεκεμβρίου 2000 το Συμβούλιο εξέδωσε, βάσει των άρθρων 61, στοιχείο γ', και 67, παράγραφος 1, ΕΚ, τον κανονισμό 44/2001, ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή την 1η Μαρτίου 2002.
- 23 Όσον αφορά τη Σύμβαση του Λουγκάνο, η Επιτροπή εξέδωσε στις 22 Μαρτίου 2002 σύσταση για την έκδοση απόφασης του Συμβουλίου που να την εξουσιοδοτεί να αρχίσει διαπραγματεύσεις για τη σύναψη σύμβασης μεταξύ αφενός της Κοινότητας και της Δανίας, ενόψει του πρωτοκόλλου του σχετικού με τη θέση του κράτους αυτού, και αφετέρου της Ισλανδίας, της Νορβηγίας, της Ελβετίας και της Πολωνίας, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, προς αντικατάσταση της Σύμβασης του Λουγκάνο, της 16ης Σεπτεμβρίου 1988 [έγγραφο SEC(2002) 298 τελικό].
- 24 Το Συμβούλιο, κατά τη 2455η σύνοδό του, της 14ης και της 15ης Οκτωβρίου 2002, εξουσιοδότησε την Επιτροπή να διαπραγματευθεί τη σύναψη της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο, με την επιφύλαξη της διευκρίνισης του ζητήματος κατά πόσο η σύναψη της νέας σύμβασης εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας ή σε κοινή αρμοδιότητα μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών. Εξέδωσε, επίσης, κατευθυντήριες οδηγίες για τις διαπραγματεύσεις.

- 25 Το Συμβούλιο, κατά τη 2489η σύνοδό του, της 27ης και 28ης Φεβρουαρίου 2003, αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο την υπό κρίση αίτηση γνωμοδότησης.

Το αντικείμενο της μελετώμενης συμφωνίας και η αίτηση του Συμβουλίου για γνωμοδότηση

- 26 Στα σημεία 8 έως 12 της αίτησης γνωμοδότησης η μελετώμενη συμφωνία περιγράφεται από το Συμβούλιο ως εξής:

«8 Με βάση τη μελετώμενη συμφωνία θα θεσπιστεί μια νέα σύμβαση (Λουγκάνο) σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Ο σκοπός και το περιεχόμενο της προτεινόμενης συμφωνίας προκύπτουν από τις διαπραγματευτικές οδηγίες οι οποίες αναφέρονται στο κείμενο της αναθεώρησης (έγγρ. 7007/99) και στον κανονισμό 44/2001 του Συμβουλίου. Ο σκοπός είναι να ευθυγραμμισθούν, στον βαθμό του δυνατού, οι ουσιαστικές διατάξεις της προτεινόμενης συμφωνίας προς τις διατάξεις του κανονισμού 44/2001.

- 9 Συγκεκριμένα, το σημείο 1 των διαπραγματευτικών οδηγιών ορίζει ότι θα πρέπει η προτεινόμενη συμφωνία να διατηρήσει το κείμενο της αναθεώρησης που αποτέλεσε αντικείμενο συμφωνίας στο Συμβούλιο της 27ης και 28ης Μαΐου 1999 και ότι το κείμενο των τίτλων II έως V της συμφωνίας θα πρέπει να προσαρμοσθεί κατά τρόπο ώστε να επιτύχει, στον βαθμό του δυνατού, αντιστοιχία με το κείμενο του κανονισμού 44/2001, εξυπακουμένου ότι τα κείμενα της συμφωνίας και των πρωτοκόλλων αυτής θα πρέπει να προσαρμοσθούν ώστε να εκφραστεί το γεγονός ότι η Κοινότητα θα είναι συμβαλλόμενο μέρος.

10 Μελετάται συνεπώς οι ουσιαστικές διατάξεις της προτεινόμενης συμφωνίας να έχουν ως εξής:

- Ο πρώτος τίτλος για το πεδίο εφαρμογής θα πρέπει να επαναλαμβάνει το κείμενο του πρώτου άρθρου του κειμένου της αναθεώρησης.
- Ο τίτλος II για τη δικαιοδοσία θα πρέπει, στον βαθμό του δυνατού, να ανταποκρίνεται στο κεφάλαιο II του κανονισμού 44/2001. Εντούτοις, το άρθρο 12α, παράγραφος 5, του κειμένου της αναθεώρησης θα καταχωρηθεί, ενδεχομένως, στη θέση της διάταξης του άρθρου 14, παράγραφος 5, του κανονισμού 44/2001.
- Ο τίτλος III για την αναγνώριση και την εκτέλεση θα πρέπει, στον βαθμό του δυνατού, να ανταποκρίνεται στο κεφάλαιο III του κανονισμού 44/2001. Η διάταξη για τη δικαστική αρωγή θα περιλαμβάνει εντούτοις μια δεύτερη παράγραφο.
- Ο τίτλος IV για τα δημόσια έγγραφα και τους δικαστικούς συμβιβασμούς θα πρέπει, στον βαθμό του δυνατού, να ανταποκρίνεται στο κεφάλαιο IV του κανονισμού 44/2001.
- Ο τίτλος V που περιέχει γενικές διατάξεις θα πρέπει, στον βαθμό του δυνατού, να ανταποκρίνεται στις διατάξεις του κεφαλαίου V του κανονισμού 44/2001.

11 Το σημείο 2 των διαπραγματευτικών οδηγιών αφορά τις διατάξεις των τίτλων VII και ακόλουθων της προτεινόμενης συμφωνίας.

- Το σημείο 2 α) των διαπραγματευτικών οδηγιών προβλέπει ότι “η σύμβαση πρέπει να συμπληρωθεί προκειμένου να αποκατασταθούν οι σχέσεις με το κοινοτικό δίκαιο και συγκεκριμένα με τον κανονισμό 44/2001. Υπό αυτήν την έννοια θα πρέπει να εφαρμόζεται το σύστημα που προβλέπεται στο άρθρο 54 Β [πρόκειται για το άρθρο 54β] της Σύμβασης του Λουγκάνο του 1988. Συγκεκριμένα οι αποφάσεις που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος θα αναγνωρίζονται και θα εκτελούνται σε άλλο κράτος μέλος σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο.”
- Τα σημεία 2 β) και γ) των διαπραγματευτικών οδηγιών αφορούν τις συμφωνίες σχετικά με ειδικά θέματα και τις συμφωνίες μη αναγνώρισης.
- Τα σημεία 2 δ) και ε) των διαπραγματευτικών οδηγιών ορίζουν ότι η προβλεπόμενη συμφωνία πρέπει να περιλαμβάνει διατάξεις που επιτρέπουν τη ρύθμιση της ιδιαίτερης κατάστασης της Δανίας, των γαλλικών υπερπόντιων εδαφών καθώς και των ολλανδικών Αντιλλών και της Αρούμπα. Ενώ ο κανονισμός 44/2001 δεν εφαρμόζεται ούτε στη Δανία ούτε στα γαλλικά υπερπόντια εδάφη ούτε στις ολλανδικές Αντίλλες και στην Αρούμπα, η προτεινόμενη συμφωνία θα πρέπει καταρχήν να εφαρμόζεται και σ’ αυτές τις χώρες και εδάφη κατά το πρότυπο της Σύμβασης του Λουγκάνο του 1988.
- Το σημείο 2 στ) των διαπραγματευτικών οδηγιών ορίζει ότι η προβλεπόμενη συμφωνία θα τεθεί σε ισχύ μόνο αφού επικυρωθεί από τουλάχιστον δύο συμβαλλόμενα μέρη. Υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής μεταβατικών διατάξεων και της έναρξης εφαρμογής της έναντι των οικείων συμβαλλομένων μερών, η προβλεπόμενη συμφωνία θα αντικαταστήσει μεταξύ των οικείων συμβαλλομένων μερών τη Σύμβαση του Λουγκάνο του 1988.

12 Το κείμενο της αναθεώρησης προβλέπει επιπλέον ορισμένες τροποποιήσεις των τελικών διατάξεων της Σύμβασης του Λουγκάνο του 1988, ιδίως των διατάξεων σχετικά με την προσχώρηση στη σύμβαση, καθώς και των διατάξεων των πρωτοκόλλου αριθ. 1, 2 και 3 που επισυνάπτονται στη Σύμβαση.»

27 Η αίτηση του Συμβουλίου για γνωμοδότηση είναι διατυπωμένη ως εξής:

«Η σύναψη της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως παρατίθεται στα σημεία 8 έως 12 του παρόντος υπομνήματος, υπάγεται πλήρως στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας ή υπάγεται σε κοινή αρμοδιότητα μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών;»

28 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση το Συμβούλιο διευκρίνισε ότι το ζήτημα της αρμοδιότητας για τη σύναψη διεθνών συμφωνιών σχετικά με τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις κατά την έννοια του άρθρου 65 ΕΚ ανακύπτει πολύ συχνά στην πράξη και ότι οι απόψεις των κρατών μελών δίστανται επί του ζητήματος αυτού. Το Συμβούλιο ισχυρίζεται ότι με την αίτησή του δεν υποστηρίζει ούτε την άποψη περί αποκλειστικής ούτε την άποψη περί κοινής αρμοδιότητας, αλλά ότι κατέβαλε την προσπάθεια να αναλύσει όσο το δυνατόν ορθότερα τις διάφορες πτυχές της νομολογίας του Δικαστηρίου.

Οι γραπτές παρατηρήσεις των κρατών μελών και των θεσμικών κοινοτικών οργάνων

29 Κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, η αίτηση γνωμοδότησης κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή και στο Κοινοβούλιο, που κατέθεσαν παρατηρήσεις. Το Δικαστήριο κάλεσε επίσης τα κράτη μέλη, κατ' εφαρμογή του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού του, να διατυπώσουν την άποψή τους επί της αιτήσεως αυτής. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν οι Κυβερνήσεις της Γερμανίας, της Ελλάδας, της Ισπανίας, της Γαλλίας, της Ιρλανδίας, της Ιταλίας, των Κάτω Χωρών, της Πορτογαλίας, της Φινλανδίας, της Σουηδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Επί του παραδεκτού της αίτησης

- 30 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τις Κυβερνήσεις της Ισπανίας, της Γαλλίας και της Φινλανδίας, καθώς και από το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή, υποστηρίζει ότι η αίτηση για την έκδοση της γνωμοδότησης είναι παραδεκτή.
- 31 Συγκεκριμένα, η αίτηση είναι σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του άρθρου 107, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, κατά το οποίο «η γνωμοδότηση μπορεί να αναφέρεται τόσο στο αν η συμφωνία που πρόκειται να συναφθεί συμβιβάζεται με τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ όσο και στο αν η Κοινότητα ή ένα από τα όργανά της έχουν την εξουσία να συνάψουν τη συμφωνία αυτή». Όσον αφορά την έννοια της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών, αποτελεί πάγια νομολογία ότι είναι παραδεκτή η αίτηση γνωμοδότησης που αφορά το ζήτημα αν η συμφωνία εμπίπτει πλήρως στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας ή σε συναρμοδιότητα Κοινότητας και κρατών μελών (γνωμοδότηση 2/00, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, Συλλογή 2001, σ. I-9713, σκέψη 19). Το ζήτημα αυτό ακριβώς αποτελεί το αντικείμενο του ερωτήματος του Συμβουλίου.
- 32 Εξάλλου, προκειμένου να εξακριβωθεί αν η συγκεκριμένη συμφωνία είναι «μελετώμενη», υπό την έννοια του άρθρου 300, παράγραφος 6, ΕΚ, υπενθυμίζεται ότι, κατά το Δικαστήριο, αρκεί να είναι γνωστό το αντικείμενο της συμφωνίας (γνωμοδότηση 2/94, της 28ης Μαρτίου 1996, Συλλογή 1996, σ. I-1759, σκέψη 11). Εν προκειμένω αυτό συμβαίνει πράγματι, καθόσον οι διαπραγματευτικές οδηγίες καθορίζουν επαρκώς το αντικείμενο και το περιεχόμενο της συμφωνίας, καθώς και τα ζητήματα που θα πρέπει να ρυθμίζει.

Επί της ουσίας

- 33 Το Συμβούλιο εκθέτει στην αίτησή του τις τρεις πτυχές του ζητήματος της αρμοδιότητας της Κοινότητας να συνάψει τη μελετώμενη συμφωνία. Καταρχάς εξετάζει την τυχόν ύπαρξη ρητής εξωτερικής αρμοδιότητας, στη συνέχεια την τυχόν ύπαρξη σιωπηρής εξωτερικής αρμοδιότητας και, τέλος, τον ενδεχομένως αποκλειστικό χαρακτήρα αυτής της αρμοδιότητας.

Επί της υπάρξεως ρητής εξωτερικής αρμοδιότητας

- 34 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο στο σημείο αυτό από όλα τα κράτη μέλη που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, καθώς και από το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή, τονίζει ότι το αντικείμενο της μελετώμενης συμφωνίας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 61, στοιχείο γ', ΕΚ και 67 ΕΚ. Η νομική αυτή βάση δεν προβλέπει ρητώς εξωτερική αρμοδιότητα της Κοινότητας.

Επί της υπάρξεως σιωπηρής εξωτερικής αρμοδιότητας

- 35 Το Συμβούλιο, όλα τα κράτη μέλη που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, το Κοινοβούλιο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι, για να εξακριβωθεί αν υπάρχει σιωπηρή εξωτερική αρμοδιότητα, πρέπει να ληφθεί υπόψη η γνωμοδότηση 1/76, της 26ης Απριλίου 1977 (Συλλογή τόμος 1977, σ. 214), όπως διασαφηνίστηκε με τη γνωμοδότηση 1/94, της 15ης Νοεμβρίου 1994 (Συλλογή 1994, σ. I-5267), και όπως το περιεχόμενο των δύο αυτών γνωμοδοτήσεων συνοψίστηκε από το Δικαστήριο με τις αποφάσεις «ελεύθερη αεροπλοΐα» της 5ης Νοεμβρίου 2002, C-467/98, Επιτροπή κατά Δανίας (Συλλογή 2002, σ. I-9519, σκέψη 56), C-468/98, Επιτροπή κατά Σουηδίας (Συλλογή 2002, σ. I-9575, σκέψη 53), C-469/98, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (Συλλογή 2002, σ. I-9627, σκέψη 57), C-471/98, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 2002, σ. I-9681, σκέψη 67), C-472/98, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (Συλλογή 2002, σ. I-9741, σκέψη 61), C-475/98, Επιτροπή κατά Αυστρίας (Συλλογή 2002, σ. I-9797, σκέψη 67), και C-476/98, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 2002, σ. I-9855, σκέψη 82).

- 36 Οι παραπάνω υποστηρίζουν ότι, σύμφωνα με την αρχή που έθεσε η προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 1/76, σιωπηρή εξωτερική αρμοδιότητα υφίσταται όχι μόνο σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις στις οποίες η εσωτερική αρμοδιότητα έχει ήδη ασκηθεί με σκοπό τη θέσπιση μέτρων για την υλοποίηση της κοινής πολιτικής σε διάφορους τομείς, αλλά και στην περίπτωση στην οποία τα εσωτερικά κοινοτικά μέτρα θεσπίζονται λόγω ακριβώς της σύναψης και της θέσης σε εφαρμογή της διεθνούς

συμφωνίας. Επομένως, η αρμοδιότητα για την ανάληψη δεσμεύσεων της Κοινότητας έναντι τρίτων κρατών μπορεί να απορρέει σιωπηρώς από τις διατάξεις της Συνθήκης που θεσπίζουν την εσωτερική αρμοδιότητα, εφόσον η συμμετοχή της Κοινότητας στη διεθνή συμφωνία είναι αναγκαία για την πραγματοποίηση ενός από τους στόχους της Κοινότητας (βλ. γνωμοδότηση 1/76, όπ.π., σκέψεις 3 και 4, καθώς και τις αποφάσεις «ελεύθερη αεροπλοΐα», και συγκεκριμένα την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Δανίας, σκέψη 56).

37 Με μεταγενέστερη νομολογία του το Δικαστήριο διευκρίνισε, προκειμένου ιδίως περί της υπάρξεως αποκλειστικής σιωπηρής αρμοδιότητας, ότι η περίπτωση στην οποία αναφέρεται η προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 1/76 είναι εκείνη κατά την οποία η εσωτερική αρμοδιότητα μπορεί να ασκηθεί επωφελώς μόνο συγχρόνως με την εξωτερική αρμοδιότητα (γνωμοδότηση 1/94, όπ.π., σκέψη 89), οπότε η σύναψη διεθνούς συμφωνίας είναι αναγκαία για την υλοποίηση των στόχων της Συνθήκης, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να επιτευχθούν απλώς και μόνο με τη θέσπιση αυτοτελών κανόνων (η διατύπωση αυτή χρησιμοποιήθηκε στις προπαρατεθείσες αποφάσεις «ελεύθερη αεροπλοΐα», π.χ. στην υπόθεση Επιτροπή κατά Δανίας, σκέψη 57). Κατά τη διατύπωση που χρησιμοποίησε το Δικαστήριο στη σκέψη 86 της γνωμοδότησης 1/94, η υλοποίηση του σκοπού της Κοινότητας πρέπει να είναι «άρρηκτα συνδεδεμένη» με τη σύναψη της διεθνούς συμφωνίας.

38 Το Συμβούλιο υπογραμμίζει ότι η Κοινότητα έχει ήδη θεσπίσει εσωτερικούς κανόνες για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, πράγμα που θα δικαιολογούσε τη συναγωγή σιωπηρής αρμοδιότητάς της για τη σύναψη της μελετώμενης συμφωνίας. Παραθέτει συναφώς τον κανονισμό 44/2001, καθώς και τα παραδείγματα του τίτλου Χ του κανονισμού 40/94 και του άρθρου 6 της οδηγίας 96/71.

39 Το Συμβούλιο διευκρινίζει ότι η ανάγκη συνάψεως της μελετώμενης συμφωνίας δεν προβλήθηκε ούτε από τα κράτη μέλη ούτε από την Επιτροπή. Το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει καμία τέτοια ανάγκη. Πράγματι, η δικαστική συνεργασία στις αστικές υποθέσεις, στην οποία αναφέρεται το άρθρο 65 ΕΚ, μπορεί κάλλιστα να περιοριστεί σε μέτρα απευθυνόμενα στα δικαιοδοτικά όργανα και στις αρχές των κρατών μελών και μόνο, χωρίς να αφορά τις σχέσεις με τα τρίτα κράτη, όπως προκύπτει από το γράμμα του εν λόγω άρθρου, το οποίο αναφέρεται σε μέτρα «αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς».

- 40 Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, αποκλείεται οπωσδήποτε η ύπαρξη τέτοιας ανάγκης, εφόσον η εσωτερική ρύθμιση δεν καθιστά υποχρεωτική την ταυτόχρονη συμμετοχή τρίτων κρατών.
- 41 Η Ελληνική Κυβέρνηση, η οποία υποστηρίζει ότι η διεθνής δικαιοδοσία, η αναγνώριση και η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις συνιστούν τρεις αυτοτελείς τομείς, οι οποίοι μερικώς μόνον καλύπτονται από τον κανονισμό 44/2001, φρονεί ότι το τμήμα καθενός από τους τρεις παραπάνω τομείς που δεν καλύπτεται από τον κανονισμό 44/2001 δεν συνδέεται άρρηκτα με τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας. Οποιοσδήποτε αντίθετος ισχυρισμός θα προσέκρουε στην αυτοτέλεια του διεθνούς δικονομικού δικαίου. Ο κανονισμός 44/2001, ως τμηματική κοινοτική ρύθμιση, δεν θεμελιώνει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα βάσει των κριτηρίων της προπαρατεθείσας γνωμοδότησης 1/76.
- 42 Οι Κυβερνήσεις της Φινλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζουν ότι η σύναψη της μελετώμενης σύμβασης δεν είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την άσκηση της εσωτερικής κοινοτικής αρμοδιότητας. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επικαλείται ως απόδειξη το γεγονός ότι η Σύμβαση του Λουγκάνο συνήφθη δέκα έτη μετά την υπογραφή της Σύμβασης των Βρυξελλών και ότι η έκδοση του κανονισμού 44/2001, η οποία πραγματοποιήθηκε πολύ πριν από την προσαρμογή της Σύμβασης του Λουγκάνο, δεν προκάλεσε τη διατύπωση οποιασδήποτε επιφυλάξεως.
- Επί της υπάρξεως αποκλειστικής αρμοδιότητας στηριζόμενης στις αρχές που συνάγονται από την απόφαση AETR
- 43 Το Συμβούλιο, όλα τα κράτη μέλη που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, το Κοινοβούλιο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι η νομολογία βάσει της οποίας μπορεί να κριθεί ο αποκλειστικός ή μη χαρακτήρας μιας σιωπηρής εξωτερικής αρμοδιότητας της Κοινότητας είναι η απόφαση AETR (απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, 22/70, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, Συλλογή, τόμος 1969-1971, σ. 729), όπως αυτή διευκρινίστηκε με τις γνωμοδοτήσεις 2/91, της 19ης Μαρτίου 1993 (Συλλογή 1993, σ. I-1061), και 1/94 (όπ.π.) και συνοψίστηκε από το Δικαστήριο στις προπαρατεθείσες αποφάσεις «ελεύθερη αεροπολία», όπου γίνεται διάκριση μεταξύ τριών περιπτώσεων.

44 Οι σκέψεις 17 και 18 της απόφασης ΑΕΤΡ έχουν ως εξής:

«17 Ειδικότερα, κάθε φορά που, για την εφαρμογή μιας προβλεπόμενης από τη Συνθήκη κοινής πολιτικής, η Κοινότητα εκδίδει διατάξεις οι οποίες θεσπίζουν, με οποιαδήποτε μορφή, κοινούς κανόνες, τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον το δικαίωμα, άσχετα αν δρουν ατομικά ή ακόμα και συλλογικά, να αναλαμβάνουν έναντι τρίτων κρατών υποχρεώσεις που θίγουν αυτούς τους κανόνες.

18 Πράγματι, μετά την προοδευτική θέσπιση αυτών των κοινών κανόνων, μόνο η Κοινότητα είναι σε θέση να αναλάβει και να εκτελέσει, στο σύνολο των τομέων εφαρμογής της κοινοτικής έννομης τάξης, τις υποχρεώσεις που έχουν αναληφθεί έναντι τρίτων κρατών.»

45 Οι σκέψεις 81 έως 84 της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Δανίας, έχουν ως εξής:

«81 Πρέπει επίσης να εξακριβωθεί υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να θιγεί ή να αλλοιωθεί το περιεχόμενο των κοινών κανόνων από τις επίμαχες διεθνείς δεσμεύσεις και, συνεπώς, υπό ποιες προϋποθέσεις αποκτά η Κοινότητα εξωτερική αρμοδιότητα λόγω της ασκήσεως της εσωτερικής αρμοδιότητάς της.

82 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, τούτο συμβαίνει όταν οι διεθνείς δεσμεύσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κοινών κανόνων (προπαρατεθείσα απόφαση ΑΕΤΡ, σκέψη 30) ή, έστω, σε τομέα που καλύπτεται ήδη σε

μεγάλο βαθμό από τους κανόνες αυτούς (προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91, σκέψη 25). Στην τελευταία αυτή περίπτωση, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να αναλαμβάνουν διεθνείς δεσμεύσεις εκτός του πλαισίου των κοινών θεσμικών οργάνων, ακόμη και αν δεν υπάρχει καμία αντίφαση μεταξύ των δεσμεύσεων αυτών και των κοινών κανόνων (προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91, σκέψεις 25 και 26).

- 83 Επομένως, αν η Κοινότητα έχει περιλάβει στις εσωτερικές νομοθετικές πράξεις της ρήτρες σχετικές με τη μεταχείριση που πρέπει να επιφυλάσσεται στους υπηκόους τρίτων χωρών ή έχει παράσχει ρητώς στα όργανά της αρμοδιότητα για τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων με τις τρίτες χώρες, αποκτά αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα στο μέτρο που καλύπτεται από τις πράξεις αυτές (προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 1/94, σκέψη 95, και [γνωμοδότηση] 2/92 [της 24ης Μαρτίου 1995, Συλλογή 1995, σ. I-521], σκέψη 33).
- 84 Το ίδιο ισχύει ακόμη και ελλείψει ρητής ρήτρας περί εξουσιοδότησης των κοινοτικών οργάνων να διεξαγάγουν διαπραγματεύσεις με τρίτες χώρες, όταν η Κοινότητα έχει πραγματοποιήσει πλήρη εναρμόνιση σε ορισμένο τομέα, διότι οι κοινοί κανόνες που έχουν θεσπιστεί κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορούσαν να θιγούν κατά την έννοια της προαναφερθείσας απόφασης AETR, αν τα κράτη μέλη διατηρούσαν ελευθερία διαπραγματεύσεων με τις τρίτες χώρες (βλ. προπαρατεθείσες γνωμοδοτήσεις 1/94, σκέψη 96, και 2/92, σκέψη 33).»
- 46 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ζητεί από το Δικαστήριο να επανεξετάσει την αρχή που διατύπωσε στη σκέψη 82 της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Δανίας, για λόγους αναγόμενους στις γενικές αρχές της Συνθήκης που διέπουν τα όρια των αρμοδιοτήτων της Κοινότητας, καθώς και στην εσωτερική συνοχή της νομολογίας της σχετικής με το αποτέλεσμα των διεθνών συμφωνιών, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας απόφασης AETR.
- 47 Η εν λόγω κυβέρνηση υποστηρίζει καταρχάς ότι το δεύτερο στοιχείο του κριτηρίου που επέλεξε το Δικαστήριο με τη σκέψη 82 της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Δανίας, παραπέμποντας στη σκέψη 25 της γνωμοδότησης 2/91,

δηλαδή η φράση «έστω σε τομέα που καλύπτεται ήδη σε μεγάλο βαθμό από κοινούς κανόνες», δεν είναι ούτε σαφές ούτε ακριβές, πράγμα που δημιουργεί αβεβαιότητες και είναι ανεπίτρεπτο στον τομέα του καθορισμού των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών, δεδομένου ότι, κατά το άρθρο 5, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, η Κοινότητα έχει μόνο αρμοδιότητες εξ απονομής.

48 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επισημαίνει στη συνέχεια ότι αυτό το στοιχείο του εν λόγω κριτηρίου δύσκολα συμβιβάζεται με τις ειδικές περιπτώσεις επηρεασμού των κοινοτικών κανόνων, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας απόφασης ΑΕΤΡ, οι οποίες προβλήθηκαν ως παραδείγματα του δεύτερου αυτού στοιχείου στις σκέψεις 83 και 84 της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Δανίας. Πράγματι, δεν μπορεί βάσει αυτού του στοιχείου να εξακριβωθεί αν υφίσταται επηρεασμός, κατά την έννοια της απόφασης ΑΕΤΡ, στην περίπτωση που σε μια πράξη περιλαμβάνονται ρήτρες σχετικές με τη μεταχείριση υπηκόων τρίτων κρατών, καθόσον η αποκλειστικότητα της αρμοδιότητας περιορίζεται στους ειδικούς τομείς που ρυθμίζει αυτή η πράξη. Εφαρμογή έχει, μάλλον, το πρώτο στοιχείο του γενικού κριτηρίου, δηλαδή η φράση «όταν οι διεθνείς δεσμεύσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κοινών κανόνων». Το ίδιο ισχύει και στην τρίτη περίπτωση, δηλαδή στην περίπτωση πραγματοποίησης πλήρους εναρμόνισης, οπότε αποκλείεται οπωσδήποτε να καλύπτεται ο σχετικός τομέας «σε μεγάλο βαθμό» από κοινοτικούς κανόνες. Η μη χρησιμοποίηση αυτού του στοιχείου του κριτηρίου καθιστά δυνατό τον ακριβέστερο προσδιορισμό του αποτελέσματος του επηρεασμού, κατά την έννοια της απόφασης ΑΕΤΡ, και διασφαλίζει παράλληλα την εκ μέρους των κρατών μελών τήρηση της υποχρέωσής τους για αγαστή συνεργασία όταν αναπτύσσουν δραστηριότητα σε διεθνές επίπεδο.

49 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τις Κυβερνήσεις της Γερμανίας και της Γαλλίας, εξετάζοντας την πρώτη από τις περιπτώσεις στις οποίες αναφέρεται η σκέψη 83 της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Δανίας, η οποία παραπέμπει στις σκέψεις 95 της γνωμοδότησης 1/94 και 33 της γνωμοδότησης 2/92, δηλαδή την περίπτωση κατά την οποία «η Κοινότητα έχει περιλάβει στις εσωτερικές νομοθετικές πράξεις της ρήτρες σχετικές με τη μεταχείριση που πρέπει να επιφυλάσσεται στους υπηκόους τρίτων χωρών», υποστηρίζει ότι αυτό δεν συμβαίνει στην περίπτωση του κανονισμού 44/2001. Πράγματι, από τα άρθρα 2 και 4 του κανονισμού προκύπτει ότι το πρόσφορο κριτήριο για την εφαρμογή του κανονισμού αυτού είναι η κατοικία και όχι η ιθαγένεια.

50 Η Ιταλική Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι θα ήταν δυνατό να προβληθούν επιχειρήματα υπέρ της σιωπηρής επεκτάσεως του κανονισμού 44/2001 έναντι των

υπηκόων τρίτων κρατών, δεδομένου ότι το άρθρο 4 του κανονισμού αυτού προβλέπει ότι, όσον αφορά τα άτομα τα οποία δεν έχουν την κατοικία τους εντός της Κοινότητας, η διεθνής δικαιοδοσία ρυθμίζεται βάσει της νομοθεσίας κάθε κράτους μέλους, καθώς και ότι τα άρθρα 32 έως 37 του κανονισμού αυτού προβλέπουν σύστημα αναγνώρισης των αποφάσεων που εκδίδουν τα δικαστήρια των άλλων κρατών μελών.

- 51 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο κανονισμός 44/2001 περιλαμβάνει «ρήτρες σχετικές με τη μεταχείριση που πρέπει να επιφυλάσσεται στους υπηκόους τρίτων χωρών», καθόσον ο κανονισμός εφαρμόζεται, σύμφωνα με τα άρθρα του 2 και 4, στις σχέσεις μεταξύ κρατών, πέραν των εξωτερικών συνόρων της Κοινότητας, χωρίς κανένα γεωγραφικό περιορισμό ή περιορισμό του προσωπικού πεδίου εφαρμογής.
- 52 Επομένως, ο κανονισμός 44/2001 έχει περιλάβει, κατά την Επιτροπή, τους κανόνες περί εδαφικής δικαιοδοσίας των κρατών μελών όσον αφορά τους εναγομένους που έχουν την κατοικία τους εκτός Κοινότητας, πράγμα που θεμελιώνει την αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας να συνάψει τη μελετώμενη συμφωνία.
- 53 Η Σουηδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι ρυθμίσεις της δικαστικής συνεργασίας στον τομέα των αστικών υποθέσεων δεν απευθύνονται άμεσα στους ιδιώτες, αλλά στα δικαιοδοτικά όργανα που θα την εφαρμόσουν. Επομένως, το αποφασιστικό κριτήριο για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 είναι αν το δικαιοδοτικό όργανο έχει την έδρα του εντός της Ενώσεως και όχι αν ο υπήκοος ενός τρίτου κράτους εμπίπτει στις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού.
- 54 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο, σιωπηρώς τουλάχιστον, από τις περισσότερες από τις κυβερνήσεις που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, αφού εξετάζει τη δεύτερη από τις περιπτώσεις στις οποίες αναφέρεται η σκέψη 83 της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Δανίας, η οποία παραπέμπει στις σκέψεις 95 της γνωμοδότησης 1/94 και 33 της γνωμοδότησης 2/92, δηλαδή την περίπτωση κατά την οποία η Κοινότητα «έχει παράσχει ρητώς στα όργανά της αρμοδιότητα για τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων με τις τρίτες χώρες», φρονεί ότι αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

- 55 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι το Συμβούλιο την έχει εξουσιοδοτήσει κατ' επανάληψη να διεξαγάγει διεθνείς διαπραγματεύσεις σχετικά με τις διατάξεις που πρέπει να περιληφθούν σε διεθνείς συμφωνίες με αντικείμενο κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας, αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων, χωρίς τα κράτη μέλη να αξιώσουν ποτέ να διαπραγματευθούν μόνα τους το περιεχόμενο των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας που έχουν εφαρμογή επί εναγομένων οι οποίοι έχουν την κατοικία τους εκτός των κρατών μελών.
- 56 Εξάλλου, η Ιταλική Κυβέρνηση, το Κοινοβούλιο και η Επιτροπή υπενθυμίζουν τη διαφορά που υφίσταται μεταξύ της διατύπωσης του άρθρου 71, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001, κατά το οποίο «[ο] παρών κανονισμός δεν θίγει τις συμβάσεις στις οποίες τα κράτη μέλη είναι μέρη και οι οποίες, σε ειδικά θέματα, ρυθμίζουν τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση ή την εκτέλεση αποφάσεων», και της διατύπωσης του άρθρου 57, παράγραφος 1, της Σύμβασης των Βρυξελλών, κατά το οποίο «[η] παρούσα σύμβαση δεν θίγει τις συμβάσεις στις οποίες τα συμβαλλόμενα κράτη είναι ή θα γίνουν μέρη και οι οποίες, σε ειδικά θέματα, ρυθμίζουν τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση ή την εκτέλεση αποφάσεων». Από την απάλειψη των λέξεων «ή θα γίνουν μέρη» στο άρθρο 71 του εν λόγω κανονισμού οι παραπάνω συνάγουν το συμπέρασμα ότι ο κανονισμός στηρίζεται σιωπηρώς στην αντίληψη ότι η Κοινότητα είναι αποκλειστικώς αρμόδια να συνάπτει συμφωνίες που αφορούν γενικά τις αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Κατά το Κοινοβούλιο, η ερμηνεία αυτή πρέπει, κατά μείζονα λόγο, να γίνει δεκτή όσον αφορά τη Σύμβαση του Λουγκάνο, καθόσον η Σύμβαση αυτή καταλαμβάνει πλήρως τον τομέα που καλύπτει ο εν λόγω κανονισμός.
- 57 Η Πορτογαλική Κυβέρνηση αμφισβητεί την ορθότητα του συμπεράσματος αυτού. Υποστηρίζει ότι από το γράμμα του άρθρου 71 του κανονισμού 44/2001 προκύπτει ότι οι κανόνες του κανονισμού αυτού υπερισχύουν πάντοτε όλων των άλλων κανόνων που περιλαμβάνονται σε γενικές συμβάσεις που ρυθμίζουν τις ίδιες καταστάσεις. Εν πάση περιπτώσει, η μελετώμενη συμφωνία ρυθμίζει καταρχήν καταστάσεις επί των οποίων δεν έχει εφαρμογή ο εν λόγω κανονισμός.
- 58 Το Συμβούλιο, τέλος, εξετάζοντας την τρίτη από τις περιπτώσεις στις οποίες αναφέρεται η σκέψη 84 της προπαρατεθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Δανίας, η οποία παραπέμπει στις σκέψεις 96 της προπαρατεθείσας γνωμοδότησης 1/94 και 33 της προπαρατεθείσας γνωμοδότησης 2/92, δηλαδή την περίπτωση κατά την οποία

«η Κοινότητα έχει πραγματοποιήσει πλήρη εναρμόνιση σε ορισμένο τομέα», λαμβάνει υπόψη, πρώτον, τον καθορισμό του σχετικού τομέα, δεύτερον, την ενδεχόμενη επίπτωση της «ρήτρας αποσύνδεσης» της μελετώμενης συμφωνίας και, τρίτον, την ενδεχόμενη επίπτωση του γεγονότος ότι οι διατάξεις της μελετώμενης συμφωνίας είναι πανομοιότυπες με τους εσωτερικούς κοινοτικούς κανόνες.

— Καθορισμός του σχετικού τομέα

- 59 Όσον αφορά τον καθορισμό του σχετικού τομέα, το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τα περισσότερα των κρατών μελών που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, φρονεί ότι δεν αρκεί να ληφθεί υπόψη η ονομασία του σχετικού τομέα, αλλά ότι επιβάλλεται να συγκριθούν συγκεκριμένα το καθ' ύλη, το προσωπικό και το εδαφικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 με τα αντίστοιχα πεδία της μελετώμενης συμφωνίας και να εξακριβωθεί αν οι διατάξεις της επηρεάζουν τους κανόνες της κοινοτικής κανονιστικής ρύθμισης. Η Ιταλική Κυβέρνηση επισημαίνει πάντως ότι το Δικαστήριο ουδέποτε προέβη σε εκτίμηση των επιπτώσεων που έχουν επί των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου οι διεθνείς δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη, αλλά περιορίστηκε πάντοτε στη σύγκριση των τομέων που καλύπτουν αφενός η διεθνής συμφωνία και αφετέρου η κοινοτική ρύθμιση.
- 60 Πολλές από τις κυβερνήσεις αυτές υπογραμμίζουν ότι για την εξέταση της έκτασης του σχετικού τομέα πρέπει να ληφθούν υπόψη η νομική βάση του κανονισμού 44/2001 και το άρθρο 65 ΕΚ. Κατά τη διάταξη αυτή, η Κοινότητα είναι αρμόδια να λαμβάνει τα μέτρα «που είναι αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς». Η Ιρλανδία και η Πορτογαλική Κυβέρνηση επισημαίνουν επίσης ότι η έκφραση που χρησιμοποιείται στο στοιχείο β' του άρθρου αυτού δεν είναι «προσέγγιση των κανόνων», αλλά «προώθηση της συμβατότητας των κανόνων που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη, όσον αφορά τη σύγκρουση νόμων και δικαιοδοσίας», πράγμα από το οποίο συνάγεται ότι δεν υφίσταται γενική εσωτερική απονομή αρμοδιότητας όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση, αλλά μάλλον ότι η απονομή αρμοδιότητας εξετάζεται κατά περίπτωση. Η Σουηδική Κυβέρνηση επισημαίνει επίσης τη διάκριση μεταξύ αμοιβαίας αναγνώρισης και εναρμόνισης των κανόνων ουσιαστικού δικαίου και υποστηρίζει ότι, ελλείψει τέτοιας εναρμόνισης, δεν μπορεί να υποχρεωθεί ένα κράτος μέλος να

επεκτείνει σε τρίτα κράτη ένα σύστημα αναγνώρισης των αποφάσεων, αν το κράτος αυτό δεν έχει συμφωνήσει ότι η έννομη τάξη του οικείου τρίτου κράτους πληροί επαρκώς τις απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου, ώστε το κράτος αυτό να μπορεί να παραιτηθεί από την προστασία που παρέχει στους υπηκόους του.

- 61 Αντίθετα, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι διατάξεις του κανονισμού 44/2001 θεσπίζουν ένα πλήρες σύστημα στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας, της αναγνώρισης και της εκτέλεσης αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Την ορθότητα της ερμηνείας αυτής επιβεβαιώνει η νομολογία του Δικαστηρίου περί της Σύμβασης των Βρυξελλών, κατά την οποία η διαδικασία περί περιαφής του εκτελεστήριου τύπου που έχει θεσπίσει η Σύμβαση συνιστά αυτόνομο και πλήρες σύστημα, στο οποίο περιλαμβάνονται και τα ένδικα μέσα (απόφαση της 2ας Ιουλίου 1985, 148/84, Brasserie du pêcheur, Συλλογή 1985, σ. 1981, σκέψη 17). Συνεπώς, αρμοδιότητα για τη σύναψη της μελετώμενης συμφωνίας έχει αποκλειστικώς η Κοινότητα.
- 62 Το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι η έννοια του τομέα περιλαμβάνει μόνο το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 και ότι δεν ενδείκνυται να λαμβάνεται υπόψη το προσωπικό και εδαφικό πεδίο εφαρμογής του. Καταλήγει ότι η μελετώμενη συμφωνία εμπίπτει πλήρως στο αντικείμενο του κανονισμού, δηλαδή στο σύνολο εκείνων των κανόνων που καθορίζουν, σε περιπτώσεις διασυννοριακών διαφορών, τη διεθνή δικαιοδοσία και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες αναγνωρίζονται και εκτελούνται εντός των κρατών που δεσμεύονται από τη συμφωνία αυτή ή τον κανονισμό αυτό οι αποφάσεις σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις και ότι, κατά συνέπεια, η Κοινότητα είναι αποκλειστικώς αρμόδια να συνάψει μια τέτοια συμφωνία.
- 63 Κατά την Επιτροπή, η μελετώμενη συμφωνία εμπίπτει πλήρως στον τομέα εφαρμογής του κανονισμού 44/2001, καθόσον όλες οι περιπτώσεις τις οποίες ρυθμίζει η συμφωνία περιλαμβάνονται ήδη στο πεδίο εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων, σκοπός των οποίων είναι ο αποκλεισμός του ενδεχομένου αρνητικών ή θετικών συγκρούσεων δικαιοδοσίας. Πράγματι, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι κανόνες περί δικαιοδοσίας, ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία παραπέμπουν στην εθνική νομοθεσία, είναι κοινοτικοί κανόνες. Ομοίως, οι περιπτώσεις έλλειψης δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της Κοινότητας δεν συνιστούν κενά ή παραλείψεις που θα μπορούσε να καλύψει ένα κράτος μέλος, αλλά αμετάθετες επιλογές του κοινοτικού νομοθέτη.

- 64 Όσον αφορά τον τομέα που καλύπτει το κεφάλαιο II του κανονισμού 44/2001, το οποίο αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων των κρατών μελών, το Συμβούλιο και οι περισσότερες από τις κυβερνήσεις που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο υπενθυμίζουν το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, κατά το οποίο, «[α]ν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στο έδαφος κράτους μέλους, η διεθνή δικαιοδοσία σε κάθε κράτος μέλος ρυθμίζεται από το δικαιο του κράτους μέλους, με την επιφύλαξη των άρθρων 22 και 23». Καταλήγουν ότι το κεφάλαιο II του κανονισμού εφαρμόζεται καταρχήν μόνο όταν ο εναγόμενος έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους, καθώς και ότι, πλην ορισμένων εξαιρέσεων, τα κράτη μέλη διατηρούν την αρμοδιότητά τους να καθορίζουν τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων τους όταν ο εναγόμενος δεν έχει την κατοικία του εντός της Κοινότητας. Επομένως, η μελετώμενη συμφωνία δεν συνιστά παράβαση του κοινοτικού κανόνα.
- 65 Η Γαλλική Κυβέρνηση τονίζει ότι θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι με το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 μεταβιβάζεται αρμοδιότητα της Κοινότητας στα κράτη μέλη, πράγμα που θα δικαιολογούσε την ύπαρξη κοινοτικής αρμοδιότητας. Εντούτοις, διατυπώνει τη διαφωνία της προς την άποψη αυτή και υπογραμμίζει, από κοινού με το Ηνωμένο Βασίλειο, ότι η διάταξη αυτή έχει αναγνωριστικό χαρακτήρα, καθόσον αποτελεί απλώς απόρροια του άρθρου 2, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού, το οποίο περιορίζει την εφαρμογή του γενικού κανόνα απονομής διεθνούς δικαιοδοσίας στους εναγομένους που έχουν την κατοικία τους εντός κράτους μέλους. Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από τη χρήση της οριστικής έγκλισης στην ένατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού, όπου διευκρινίζεται ότι «[ο]ι εναγόμενοι που δεν έχουν την κατοικία τους σε κράτος μέλος υπάγονται εν γένει στους εθνικούς κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας που ισχύουν στο έδαφος του κράτους μέλους όπου βρίσκεται το δικαστήριο το οποίο επελήφθη της υποθέσεως [...]».
- 66 Η Φινλανδική Κυβέρνηση αμφισβητεί επίσης το βάσιμο της άποψης ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 ισοδυναμεί με τη θέσπιση κοινών κανόνων κατά την έννοια της προπαρατεθείσας απόφασης ΑΕΤΡ. Αν και στην απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 1994, C-398/92, Mund & Fester (Συλλογή 1994, σ. I-467), το Δικαστήριο έκρινε ότι τόσο η Σύμβαση των Βρυξελλών όσο και οι διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας στις οποίες παραπέμπει η Σύμβαση συνδέονται με τη Συνθήκη, εντούτοις η υπόθεση εκείνη δεν αφορούσε την ερμηνεία του άρθρου 4 της εν λόγω Σύμβασης (το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 4 του κανονισμού), αλλά μια περίπτωση στην οποία αμφότεροι οι διάδικοι είχαν την κατοικία τους εντός συμβαλλόμενου

κράτους. Εξάλλου, το γεγονός ότι κάποια διάταξη παραπέμπει στη Συνθήκη δεν σημαίνει αυτομάτως ότι τα σχετικά με τον τομέα εφαρμογής της διάταξης αυτής ζητήματα εμπίπτουν στην κοινοτική αρμοδιότητα, δεδομένου ότι η Συνθήκη δεν περιορίζεται απλώς στη μεταβίβαση μιας αρμοδιότητας στην Κοινότητα, αλλά καθορίζει επίσης τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη όταν ασκούν τις δικές τους αρμοδιότητες (βλ. π.χ. απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2002, C-466/98, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συλλογή 2002, σ. I-9427, σκέψη 41). Τέλος, οι συμβάσεις που έχουν συνάψει τα κράτη μέλη στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας καλύπτονται επίσης από την έννοια του «δικαίου αυτού του κράτους μέλους» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού και δεν θα ήταν δικαιολογημένο να υποστηριχθεί ότι χάρη στην ενσωμάτωση και μόνο ενός κανόνα στο άρθρο αυτό η Κοινότητα απέκτησε την αποκλειστική αρμοδιότητα να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες στους τομείς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής αυτού του κανόνα.

⁶⁷ Το Συμβούλιο και τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο τονίζουν ότι ο κανονισμός 44/2001 προβλέπει ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες, κατά παρέκκλιση από την αρχή την οποία καθιερώνει το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων των κρατών μελών καθορίζεται από τις διατάξεις του ίδιου αυτού κανονισμού, έστω και αν ο εναγόμενος δεν έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους. Ειδικότερα, πρόκειται για:

- τις αποκλειστικές διεθνείς δικαιοδοσίες του άρθρου 22 (π.χ. διαφορές σχετικές με εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων, ζητήματα κύρους πράξεων νομικών προσώπων, ζητήματα κύρους των καταχωρήσεων σε δημόσια βιβλία, διαφορές επί αναγκαστικής εκτέλεσης αποφάσεων),
- την παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας, την οποία αφορά το άρθρο 23 (σε περίπτωση κατάρτισης συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας),

- τις διατάξεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προστατεύουν τον κατά τεκμήριο ασθενέστερο διάδικο:
- στις υποθέσεις ασφαλίσεων (άρθρο 9, παράγραφος 2),
- στον τομέα των συμβάσεων καταναλωτή (άρθρο 15, παράγραφος 2),
- στον τομέα των ατομικών συμβάσεων εργασίας (άρθρο 18, παράγραφος 2),
- τις διατάξεις περί εκκρεμοδικίας και συνάφειας (άρθρα 27 έως 30 του κανονισμού).

⁶⁸ Το Συμβούλιο και τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο ισχυρίζονται ότι η μελετώμενη συμφωνία μπορεί, λόγω των εξαιρέσεων αυτών, να αλλοιώσει το τμήμα του κανονισμού 44/2001 που αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων. Για παράδειγμα, η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας της συμφωνίας αυτής μπορούν να αλλοιώσουν ή να τροποποιήσουν το περιεχόμενο των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας του εν λόγω κανονισμού και ότι για ορισμένα τμήματα της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο υφίσταται αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας. Η Πορτογαλική Κυβέρνηση υποστηρίζει πάντως ότι η εξαίρεση δεν αναιρεί τον κανόνα και ότι δεν απαιτείται, επομένως, να προβλεφθούν όλες οι περιπτώσεις στις οποίες θα μπορούσε ενδεχομένως να ανακύψει ζήτημα αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας.

⁶⁹ Αυτό συμβαίνει επίσης με τη ρήτρα του άρθρου 54β, παράγραφος 2, της Σύμβασης του Λουγκάνο, που προβλέπει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η μελετώμενη συμφωνία θα εφαρμόζεται οπωσδήποτε (περιπτώσεις αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας, παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, εκκρεμοδικίας και συνάφειας

καθώς και περίπτωση κατά την οποία, κατά τη φάση της αναγνώρισης και εκτέλεσης, είτε το κράτος έκδοσης της απόφασης είτε το κράτος αναγνώρισης ή εκτέλεσης δεν είναι μέλος της Κοινότητας).

- 70 Κατά την Πορτογαλική Κυβέρνηση, η ρήτρα αυτή μπορεί να επηρεάσει τον τομέα εφαρμογής του κανονισμού 44/2001. Για παράδειγμα, οι κανόνες της μελετώμενης συμφωνίας για τις αποκλειστικές διεθνείς δικαιοδοσίες επιβάλλουν τη διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίου τρίτου κράτους, μολονότι ο εναγόμενος έχει την κατοικία του εντός της Κοινότητας. Εντούτοις, οι εξαιρετικές αυτές περιπτώσεις δεν μπορούν να επηρεάσουν το συνολικό περιεχόμενο του εν λόγω κανονισμού και να θεμελιώσουν αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας.
- 71 Επ' αυτού η Ιρλανδία διατυπώνει τρεις παρατηρήσεις. Πρώτον, δύσκολα μπορεί να προσδιοριστεί σε ποια συγκεκριμένη περίπτωση θα μπορούσε μια διάταξη όπως το άρθρο 54β, παράγραφος 2, της Σύμβασης του Λουγκάνο να δημιουργήσει σύγκρουση μεταξύ του κανονισμού 44/2001 και της μελετώμενης συμφωνίας, εφόσον καμία από τις περιπτώσεις που προβλέπει η εν λόγω διάταξη δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Δεύτερον, αφού η διάταξη αυτή θα είναι ταυτόσημη με τη διάταξη του άρθρου 54β, παράγραφος 2, της ήδη ισχύουσας Σύμβασης και αφού η Κοινότητα θα αποτελέσει συμβαλλόμενο μέρος της νέας Σύμβασης, η οποία πρέπει να λάβει τη μορφή μικτής συμφωνίας, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν έναντι τρίτων κρατών υποχρεώσεις οι οποίες επηρεάζουν τους κοινούς κανόνες. Επομένως, η κατάσταση θα είναι διαφορετική από εκείνη κατά την οποία κράτος μέλος συνάπτει υποχρεώσεις με τρίτα κράτη χωρίς συμμετοχή της Κοινότητας. Τέλος, το γεγονός ότι μια ρήτρα όπως το άρθρο 54β, παράγραφος 2, έχει επιπτώσεις επί των κοινοτικών κανόνων συνεπάγεται απλώς ότι η Κοινότητα έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να διαπραγματευτεί το περιεχόμενο αυτής και μόνο της διάταξης, ενώ τα κράτη μέλη διατηρούν την αρμοδιότητά τους ως προς τις λοιπές διατάξεις της μελετώμενης συμφωνίας.
- 72 Όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων, το Κοινοβούλιο υποστηρίζει ότι ο κανονισμός 44/2001 δεν εφαρμόζεται μόνον επί των λεγόμενων «ενδοκοινοτικών» διαφορών. Πράγματι, ο κανονισμός αυτός έχει επίσης εφαρμογή στην περίπτωση κατά την οποία, ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους, ασκείται αγωγή κατά εναγομένου ο οποίος έχει την κατοικία του εκτός της Κοινότητας. Κατά το Κοινοβούλιο, τον κανόνα περί διεθνούς δικαιοδοσίας του άρθρου 4 του κανονισμού αυτού έχει θεσπίσει ο κοινοτικός νομοθέτης, οπότε τα κράτη μέλη δεν έχουν την αρμοδιότητα να τον τροποποιήσουν. Το μόνο που θα μπορούσαν να πράξουν είναι να τροποποιήσουν τους εθνικούς νόμους που εφαρμόζονται για τον λόγο ότι το

επιτρέπει η κοινοτική νομοθεσία. Επομένως, το περιεχόμενο του εν λόγω άρθρου 4 αλλοιώνεται από τη μελετώμενη συμφωνία, καθόσον οι εναγόμενοι που έχουν την κατοικία τους εντός των συμβαλλόμενων κρατών της Σύμβασης του Λουγκάνο δεν θα μπορούν πλέον να εναχθούν ενώπιον δικαστηρίου της Κοινότητας δυνάμει των εθνικών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας, ενώ το εν λόγω άρθρο 4 παρέχει καταρχήν τη δυνατότητα επικλήσεώς τους έναντι οποιουδήποτε εναγομένου που κατοικεί εκτός Κοινότητας.

73 Ακολουθώντας την ίδια συλλογιστική με το Κοινοβούλιο, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο «επηρεασμός» του κανονισμού 44/2001 αποτελεί αυτό τούτο το αντικείμενο της διαπραγμάτευσης. Όσον αφορά τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας, η μελετώμενη συμφωνία θα έχει επίσης κατ' ανάγκη ως αποτέλεσμα να εξουδετερώσει τον κανόνα του άρθρου 4 του κανονισμού αυτού, το οποίο παρέχει στα δικαστήρια κράτους μέλους διεθνή δικαιοδοσία έναντι εναγομένων που έχουν την κατοικία τους σε κράτος μη μέλος της Κοινότητας, αλλά συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης του Λουγκάνο. Επομένως, το άρθρο 4 θα επηρεαζόταν, αν τα κράτη μέλη μπορούσαν να συνομολογούν τέτοιου είδους ρήτρες με σκοπό την επέκταση των συνεπειών αυτού του άρθρου σε άλλα τρίτα κράτη.

74 Συνεπώς, η Επιτροπή αμφισβητεί το βάσιμο των επιχειρημάτων με τα οποία επιδιώκεται να θεμελιωθεί η αρμοδιότητα των κρατών μελών στο άρθρο 4 του κανονισμού 44/2001. Η Επιτροπή, υποστηριζόμενη επ' αυτού από το Κοινοβούλιο, ισχυρίζεται, πρώτον, ότι τον κανόνα του άρθρου 4 έχει θεσπίσει ο κοινοτικός νομοθέτης και ότι, κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον την αρμοδιότητα να αποφασίζουν ότι, όσον αφορά τις σχέσεις τους με τρίτα κράτη, δεν θα έχουν πλέον εφαρμογή οι εθνικοί νόμοι τους, αλλά άλλοι κανόνες. Η Επιτροπή επισημαίνει, δεύτερον, ότι οποιοσδήποτε κανόνας διεθνούς δικαιοδοσίας, το περιεχόμενο του οποίου θα έχει αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο πλαίσιο της μελετώμενης συμφωνίας και ο οποίος θα εφαρμόζεται έναντι εναγομένων που έχουν την κατοικία τους εκτός της Κοινότητας, θα επηρεάζει τους εναρμονισμένους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας, καθόσον σκοπός των κανόνων αυτών είναι η αποτροπή των περιπτώσεων θετικής ή αρνητικής σύγκρουσης αρμοδιοτήτων ή εκκρεμοδικίας ή έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων.

75 Όσον αφορά το τμήμα του κανονισμού 44/2001 που αφορά την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων, δηλαδή το κεφάλαιο ΙΙΙ του κανονισμού, το Συμβούλιο και τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο τονίζουν ότι το πεδίο εφαρμογής της μελετώμενης συμφωνίας ουδαμώς

συμπίπτει με το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Η Γερμανική Κυβέρνηση ιδίως επισημαίνει ότι ο εν λόγω κανονισμός δεν έχει εφαρμογή επί των «ξένων» έναντι της Κοινότητας αποφάσεων. Η Πορτογαλική Κυβέρνηση διερωτάται πώς η αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων των δικαστηρίων των κρατών μελών της Κοινότητας θα μπορούσε να επηρεαστεί από τη θέσπιση κανόνων για την αναγνώριση αποφάσεων δικαστηρίων κρατών που δεν είναι μέλη της. Πράγματι, ο κανονισμός 44/2001 αφορά την αναγνώριση και την εκτέλεση, εκ μέρους κράτους μέλους, δικαστικής απόφασης που έχει εκδοθεί από δικαστήριο άλλου κράτους μέλους, ενώ η μελετώμενη συμφωνία αφορά την αναγνώριση και την εκτέλεση από κράτος μέλος δικαστικής απόφασης που έχει εκδοθεί από δικαστήριο τρίτου κράτους, καθώς και την αναγνώριση και την εκτέλεση, εκ μέρους τρίτου κράτους, απόφασης που έχει εκδοθεί από δικαστήριο κράτους μέλους.

76 Η Επιτροπή φρονεί αντίθετα ότι το κεφάλαιο ΙΙΙ του κανονισμού 44/2001 επηρεάζεται επίσης από τις διατάξεις που διαπραγματεύονται τα κράτη μέλη. Επισημαίνει ότι τόσο ο κανονισμός αυτός όσο και η μελετώμενη συμφωνία περιλαμβάνουν ένα και μόνο σύνολο κανόνων, οι οποίοι εφαρμόζονται καταρχήν ασχέτως του κράτους εντός του οποίου έχει την έδρα του το δικαστήριο το οποίο εξέδωσε την απόφαση.

77 Την ίδια άποψη υποστηρίζει και το Κοινοβούλιο. Κατά τη γνώμη του, οι κανόνες του κανονισμού 44/2001 θα επηρεαστούν επίσης από τη μελετώμενη συμφωνία, διότι ο περιορισμός της εφαρμογής αυτού του κεφαλαίου ΙΙΙ μόνο στις αποφάσεις άλλων κρατών μελών συνιστά συνειδητή επιλογή του νομοθέτη. Η υποχρέωση αντιμετώπισης κατά τον ίδιο τρόπο των αποφάσεων που εκδίδονται εντός των κρατών που έχουν συμβληθεί στη Σύμβαση του Λουγκάνο, την οποία θα προβλέπει η νέα σύμβαση του Λουγκάνο, πρόκειται να μεταβάλει αυτή τη νομική κατάσταση.

— Η «ρήτρα αποσύνδεσης»

78 Το Συμβούλιο και τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο εξετάζουν τις ενδεχόμενες επιπτώσεις της «ρήτρας αποσύνδεσης» που προβλέπει το σημείο 2, στοιχείο α', των διαπραγματευτικών οδηγιών, το οποίο

παραπέμπει στις αρχές που απορρέουν από το άρθρο 54β της Σύμβασης του Λουγκάνο. Κατά την Ελληνική Κυβέρνηση, η ρήτρα αυτή έχει ως αποτέλεσμα να «αποσυνδέει» μια περιορισμένη ύλη, επί της οποίας θα μπορούσε να στηριχθεί αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, από τις υπόλοιπες ρυθμίσεις της μελετώμενης συμφωνίας. Η ρήτρα αυτή, όπως διατυπώνεται στο άρθρο 54β, παράγραφος 1, της Σύμβασης του Λουγκάνο, θα είχε κυρίως ως αποτέλεσμα να εφαρμόζουν τα κράτη μέλη, μεταξύ τους, τον κανονισμό 44/2001 και όχι τη νέα Σύμβαση του Λουγκάνο.

- 79 Το Συμβούλιο και οι εν λόγω κυβερνήσεις διατυπώνουν την άποψή τους επί του ζητήματος αυτού λαμβάνοντας υπόψη τη νομολογία του Δικαστηρίου, όπως διαμορφώθηκε με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις «ελεύθερη αεροπλοΐα», ιδίως δε τη σκέψη 101 της απόφασης Επιτροπή κατά Δανίας, η οποία έχει ως εξής:

«101 Η ορθότητα της διαπιστώσεως αυτής δεν αναιρείται από το γεγονός ότι το εν λόγω άρθρο 9 [της διμερούς συμφωνίας “ελεύθερης αεροπλοΐας” που συνήφθη το 1995 στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών μεταξύ του Βασιλείου της Δανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής] επιβάλλει, όσον αφορά τις εναέριες μεταφορές στις οποίες έχει εφαρμογή ο κανονισμός [(ΕΟΚ) 2409/92 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1992, για τους ναύλους και τα κόμιστρα των αεροπορικών γραμμών (ΕΕ L 240, σ. 15)], την τήρηση του κανονισμού αυτού. Μολονότι δηλαδή ήταν ορθότατη αυτή η πρωτοβουλία του Βασιλείου της Δανίας για τη διασφάλιση της εφαρμογής του κανονισμού 2409/92, παραμένει το γεγονός ότι η παράβαση του κράτους μέλους αυτού οφείλεται στο ότι δεν είχε την εξουσία να αναλάβει αυτόνομα τέτοια δέσμευση, έστω και αν το περιεχόμενό της δεν αντιβαίνει στο κοινοτικό δίκαιο.»

- 80 Το Συμβούλιο επισημαίνει ότι στην προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91 το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του μια ρήτρα της Σύμβασης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας υπ’ αριθ. 170, για την ασφάλεια κατά τη χρησιμοποίηση των χημικών προϊόντων στην εργασία, η οποία παρείχε τη δυνατότητα στα μέλη της να εφαρμόζουν περισσότερο αυστηρούς εσωτερικούς κανόνες. Κατά μείζονα λόγο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ένας κανόνας όπως αυτός του άρθρου 54β, παράγραφος 1, της Σύμβασης του Λουγκάνο, ο οποίος προβλέπει την εφαρμογή των εσωτερικών κανόνων αντί των κανόνων της μελετώμενης συμφωνίας.

- 81 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υπογραμμίζει ιδίως τη διαφορά μεταξύ της ρήτρας στην οποία αναφέρονται οι προπαρατεθείσες αποφάσεις «ελεύθερη αεροπλοΐα» και της ρήτρας του άρθρου 54β της Σύμβασης του Λουγκάνο. Αντίθετα από ό,τι συνέβαινε στις υποθέσεις στις οποίες εκδόθηκαν οι αποφάσεις εκείνες, όπου το πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας «ελεύθερη αεροπλοΐα» που συνάφθηκε το 1995 με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και την οποία επέκρινε η Επιτροπή επικάλυπτε το πεδίο εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων, σκοπός της ρήτρας του άρθρου 54β, παράγραφος 1, είναι ο προσδιορισμός του περιεχομένου των δύο αυτών συνόλων κανόνων, δηλαδή να διασφαλιστεί ότι οι περιλαμβανόμενοι στα δύο αυτά νομοθετήματα κανόνες διέπουν διαφορετικά ζητήματα. Όπως επισημαίνει η Γερμανική Κυβέρνηση, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί άλλη νομική τεχνική και να δοθεί στενότερη διατύπωση στους κανόνες περί αναγνώρισεως και εκτελέσεως, ώστε οι κανόνες αυτοί να εφαρμόζονται αποκλειστικά στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των λοιπών συμβαλλόμενων κρατών.
- 82 Αντίθετα, το Κοινοβούλιο παραπέμπει στην προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Δανίας, προκειμένου να στηρίξει το συμπέρασμα ότι, ακόμα και αν στη μελετώμενη συμφωνία περιλαμβανόταν διάταξη αντίστοιχη με το άρθρο 54β της Σύμβασης του Λουγκάνο και δεν υπήρχε αντίφαση της συμφωνίας με τον κανονισμό 44/2001, τα κράτη μέλη θα εξακολουθούσαν να είναι αναρμόδια για τη σύναψη της συμφωνίας.
- 83 Η Επιτροπή, επισημαίνοντας ότι στις «μικτές» συμφωνίες περιλαμβάνεται συνήθως ρήτρα αποσύνδεσης, υποστηρίζει ότι η πρόθεση του Συμβουλίου, όπως εκφράστηκε με τις διαπραγματευτικές οδηγίες, να περιλάβει μια τέτοια ρήτρα στη μελετώμενη συμφωνία μπορεί να θεωρηθεί ως μάλλον αδέξια προσπάθεια να προδικάσει τον μικτό χαρακτήρα της μελετώμενης συμφωνίας. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αποκλειστικότητα της εξωτερικής αρμοδιότητας της Κοινότητας, όπως ακριβώς και η νομική βάση μιας κοινοτικής ρύθμισης, πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικά και δυνάμενα να ελεγχθούν από το Δικαστήριο στοιχεία και όχι στην ύπαρξη απλώς μιας ρήτρας αποσύνδεσης στην οικεία διεθνή συμφωνία. Αν δεν πληρούται η προϋπόθεση αυτή, ο αποκλειστικός ή μη χαρακτήρας της αρμοδιότητας της Κοινότητας θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο ανεπίτρεπτων χειρισμών.
- 84 Η Επιτροπή θέτει συναφώς το ερώτημα αν είναι αναγκαία η ρήτρα σκοπός της οποίας είναι η ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ μιας ρύθμισης που καθιερώνει ορισμένο κοινοτικό σύστημα και μιας διεθνούς συμφωνίας με την οποία επιδιώκεται η επέκταση αυτού του συστήματος σε τρίτα κράτη, πράγμα που κανονικά δεν

επηρεάζει, *ipso facto*, το ισχύον κοινοτικό δίκαιο. Εφόσον η μελετώμενη συμφωνία πρόκειται να καλύψει τομείς στους οποίους έχει επιτευχθεί πλήρης εναρμόνιση, θα ήταν εντελώς περιττή η ύπαρξη ρήτρας αποσύνδεσης.

- 85 Η Επιτροπή υπογραμμίζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα μιας ρήτρας αποσύνδεσης που περιλαμβάνεται σε διεθνή συμφωνία ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, η οποία είναι εντελώς διαφορετική από μια κλασική ρήτρα αποσύνδεσης. Εν προκειμένω, ο σκοπός δεν έγκειται στη διασφάλιση της εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 στις περιπτώσεις που ο κανονισμός αυτός έχει εφαρμογή, αλλά στη χωρίς αντιφάσεις ρύθμιση της εκατέρωθεν εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 και της μελετώμενης συμφωνίας.

— Ταύτιση των διατάξεων της μελετώμενης συμφωνίας με τους εσωτερικούς κοινοτικούς κανόνες

- 86 Τέλος, το Συμβούλιο εξετάζει τις συνέπειες του γεγονότος ότι οι διατάξεις της μελετώμενης συμφωνίας ταυτίζονται με τους εσωτερικούς κανόνες. Προβαίνει στην ανάλυση αυτού του ζητήματος λαμβάνοντας υπόψη την άποψη που διατύπωσε ο γενικός εισαγγελέας Tizzano στο σημείο 72 των προτάσεών του στις προπαρατεθείσες υποθέσεις «ελεύθερη αεροπλοΐα». Κατά τον γενικό εισαγγελέα Tizzano, «[...] τα κράτη μέλη δεν μπορούν, εφόσον πρόκειται για ζητήματα που καλύπτονται από κοινούς κανόνες, να συνάπτουν διεθνείς συμφωνίες ούτε στην περίπτωση που το κείμενο των συμφωνιών αυτών επαναλαμβάνει κατά γράμμα το κείμενο των κοινών κανόνων ή παραπέμπει σ' αυτούς. Η σύναψη τέτοιων συμφωνιών θα μπορούσε πράγματι να θίγει την ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου για δύο αυτοτελείς λόγους. Πρώτον, για τον λόγο ότι η “ενσωμάτωση” των κοινών κανόνων στις συμφωνίες δεν θα μπορούσε να διασφαλίσει [...] ότι οι κανόνες αυτοί θα εφαρμόζονται πράγματι ομοιόμορφα [...]. Δεύτερον, για τον λόγο ότι η “ενσωμάτωση” αυτή θα αλλοίωνε οπωσδήποτε τη φύση και το νομικό καθεστώς των κοινών κανόνων, πράγμα που θα ενείχε επίσης τον ιδιαίτερα μεγάλο και συγκεκριμένο κίνδυνο να μην υπόκεινται οι συμφωνίες αυτές στον έλεγχο που ασκεί το Δικαστήριο δυνάμει της Συνθήκης».

- 87 Κατά το Συμβούλιο, ενόψει της ταύτισης των ουσιαστών διατάξεων των δύο νομοθετημάτων, δηλαδή του κανονισμού 44/2001 και της μελετώμενης συμφωνίας, και ενόψει του επιδιωκόμενου σκοπού της παράλληλης εξέλιξης της μελετώμενης συμφωνίας και των εσωτερικών κανόνων, δεν μπορεί να αποκλειστεί το συμπέρασμα ότι η Κοινότητα έχει πράγματι αποκλειστική αρμοδιότητα για ολόκληρη τη συμφωνία αυτή.
- 88 Εντούτοις, κατά το Συμβούλιο, μπορεί επίσης να υποστηριχθεί ότι, λαμβανομένων υπόψη των διαφορών μεταξύ των εξεταζόμενων τομέων, η ταύτιση των διατάξεων της μελετώμενης συμφωνίας με τις διατάξεις του κανονισμού 44/2001 δεν ασκεί επιρροή. Δεδομένου ιδίως ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 αναγνωρίζει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να ρυθμίζουν τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων στις περιπτώσεις στις οποίες ο εναγόμενος δεν έχει την κατοικία του εντός κράτους μέλους, τίποτα δεν απαγορεύει στα εν λόγω κράτη μέλη να «αντιγράψουν» τους κανόνες του κανονισμού αυτού στις εσωτερικές τους νομοθεσίες, χωρίς αυτό να θίγει τον κανονισμό. Με την ερμηνεία αυτή του Συμβουλίου συμφωνούν οι Κυβερνήσεις της Γερμανίας, της Ελλάδας, της Ιρλανδίας, της Πορτογαλίας και της Φινλανδίας. Η Κυβέρνηση της Γερμανίας υπογραμμίζει ειδικότερα ότι από τη συγκεκριμένη διατύπωση μιας διάταξης και μόνο δεν μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη κοινοτικής αρμοδιότητας. Η απονομή αρμοδιότητας δείχνει ποιος θα αποφασίσει για τη διατύπωση της διάταξης αυτής.
- 89 Το Κοινοβούλιο παραπέμπει στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Tizzano στις προπαρατεθείσες υποθέσεις «ελεύθερη αεροπλοΐα» και καταλήγει ότι η Κοινότητα έχει εν προκειμένω αποκλειστική αρμοδιότητα.
- 90 Το Κοινοβούλιο αντικρούει την επιχειρηματολογία του Συμβουλίου ότι η ταύτιση των διατάξεων της μελετώμενης συμφωνίας και του κανονισμού 44/2001 αποκλείει οποιοδήποτε ενδεχόμενο αντίφασης μεταξύ τους. Υποστηρίζει, πρώτον, ότι η ύπαρξη ή μη αντίφασης δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την εκτίμηση της έκτασης της κοινοτικής αρμοδιότητας και, δεύτερον, ότι η εφαρμογή της συμφωνίας αυτής μπορεί να αποκλείσει την εφαρμογή ορισμένων κανόνων του εν λόγω κανονισμού και, κατά συνέπεια, να τους επηρεάσει, παρά την ταύτιση των οικείων διατάξεων.

- 91 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο σκοπός των διαπραγματεύσεων για τη νέα Σύμβαση του Λουγκάνο, ο οποίος συνίσταται στην εφαρμογή αυτούσιων των κοινών κανόνων που θέτει ο κανονισμός 44/2001 στις σχέσεις με κράτη μη μέλη της Κοινότητας, συνεπάγεται ότι είναι οπωσδήποτε αποκλειστική η αρμοδιότητα της Κοινότητας να διεξαγάγει αυτές τις διαπραγματεύσεις.
- 92 Η Επιτροπή υπενθυμίζει τον παραλληλισμό και τον σύνδεσμο μεταξύ της Σύμβασης των Βρυξελλών και της Σύμβασης του Λουγκάνο και υποστηρίζει ότι η σύναψη χωριστής σύμβασης οφειλόταν αποκλειστικά στο γεγονός ότι ήταν αδύνατον να ζητηθεί από τρίτα κράτη να προσχωρήσουν σε σύμβαση στηριζόμενη στο άρθρο 293 ΕΚ και παρέχουσα αρμοδιότητα στο Δικαστήριο. Η Επιτροπή προσθέτει ότι έχουν προβλεφθεί διάφοροι μηχανισμοί που διασφαλίζουν την ενιαία ερμηνεία των δύο συμβάσεων.
- 93 Κατά την Επιτροπή, ο σκοπός της ενσωμάτωσης στη νέα Σύμβαση του Λουγκάνο αυτούσιων των κοινών κανόνων αποκλείει οποιαδήποτε αρμοδιότητα των κρατών μελών, καθόσον αυτή θα ήταν ασυμβίβαστη με την ενότητα της κοινής αγοράς και την ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Μόνον η Κοινότητα είναι σε θέση να μεριμνά για τη συνοχή των κοινών κανόνων που έχει θεσπίσει η ίδια, σε περίπτωση που οι κανόνες αυτοί ανάγονται σε διεθνές επίπεδο.
- 94 Το Κοινοβούλιο, συμπληρώνοντας την επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε αναφορικά με τη νομολογία του Δικαστηρίου και έχοντας μια ευρύτερη οπτική, εφιστά την προσοχή του Δικαστηρίου στα ζητήματα νομικής και πρακτικής φύσης που θα μπορούσαν να ανακύψουν σε περίπτωση μικτής συμφωνίας, και ιδίως στην ανάγκη κύρωσης της μελετώμενης συμφωνίας απ' όλα τα κράτη μέλη. Το Κοινοβούλιο υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη συνοχής του εσωτερικού και του εξωτερικού σκέλους της κοινοτικής πολιτικής κατά τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.
- 95 Όσον αφορά την επιχειρηματολογία ότι η μελετώμενη συμφωνία δεν πρόκειται να παραβιάσει την εφαρμογή του κανονισμού 44/2001, αλλά, αντιθέτως, θα την

ενισχύσει επεκτείνοντας την εφαρμογή της σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη, η Γαλλική Κυβέρνηση, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι στη συμφωνία αυτή μετέχουν, πέραν ορισμένων τρίτων κρατών, όλα τα κράτη μέλη, διερωτάται μήπως πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Κοινότητα είναι η μόνη που έχει δικαίωμα να διαθέτει τη δική της κανονιστική ρύθμιση, ανεξαρτήτως του ζητήματος αν η μελετώμενη συμφωνία παραβιάζει ή ενισχύει την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση. Τα κράτη μέλη διατηρούν την αρμοδιότητα να συνάπτουν άλλες συμφωνίες με τρίτα κράτη, οι οποίες δεν θα αφορούν όλα τα κράτη μέλη, εφόσον οι συμφωνίες αυτές δεν επηρεάζουν την εφαρμογή του εν λόγω κανονισμού. Κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, η Κοινότητα έχει, κατά συνέπεια, αποκλειστική αρμοδιότητα για να συνάψει ειδικώς τη μελετώμενη συμφωνία.

Οι προφορικές παρατηρήσεις των κρατών μελών και των θεσμικών κοινοτικών οργάνων

96 Στις 19 Οκτωβρίου 2004 διεξήχθη συνεδρίαση του Δικαστηρίου, με σκοπό να παρασχεθεί στα κράτη μέλη που προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά την κατάθεση της αίτησης γνωμοδότησης η δυνατότητα να αναπτύξουν τις παρατηρήσεις τους επί της αίτησης αυτής. Στη συνεδρίαση αυτή μετείχαν το Συμβούλιο, οι Κυβερνήσεις της Τσεχίας, της Δανίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας, της Ισπανίας, της Γαλλίας, της Ιρλανδίας, των Κάτω Χωρών, της Πολωνίας, της Πορτογαλίας, της Φινλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και το Κοινοβούλιο και η Επιτροπή. Οι περισσότερες παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο αφορούσαν τις τέσσερις ερωτήσεις επί των οποίων το Δικαστήριο κάλεσε εγγράφως τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα να διατυπώσουν παρατηρήσεις κατά την εν λόγω συνεδρίαση. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούσαν τα εξής:

- τη σημασία που έχει η διατύπωση των άρθρων 61 ΕΚ και 65 ΕΚ, και ειδικότερα η φράση «αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς» του άρθρου 65 ΕΚ,
- τη λυσιτέλεια του ζητήματος κατά πόσον ένα κράτος μέλος θα μπορούσε, π.χ., να διαπραγματευτεί με τρίτο κράτος διμερή συμφωνία ρυθμίζουσα ζητήματα που εμπίπτουν στον κανονισμό 44/2001, χωρίς όμως να υιοθετήσει κατ' ανάγκη τα ίδια κριτήρια με εκείνα που προβλέπει ο κανονισμός,

- τη δυνατότητα διάκρισης μεταξύ των διατάξεων περί διεθνούς δικαιοδοσίας και των διατάξεων περί αναγνωρίσεως και εκτελέσεως των αποφάσεων και
- την ενδεχόμενη ανάγκη ανάπτυξης ή διευκρίνισης της υφιστάμενης νομολογίας.

Επί της πρώτης ερωτήσεως του Δικαστηρίου

⁹⁷ Όσον αφορά τη σημασία που έχει η διατύπωση των άρθρων 61 ΕΚ και 65 ΕΚ, και ειδικότερα η φράση «αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς» του άρθρου 65 ΕΚ, η Γερμανική Κυβέρνηση, υποστηριζόμενη από τη Γαλλική Κυβέρνηση, το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή, φρονεί ότι η φράση αυτή είναι λυσιτελής προκειμένου μόνο να εκτιμηθεί κατά πόσον η Κοινότητα άσκησε ορθά την εσωτερική αρμοδιότητά της κατά την έκδοση του κανονισμού 44/2001. Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, κάθε κοινοτική εσωτερική πράξη που εκδίδεται με βάση το άρθρο 65 ΕΚ πρέπει να πληροί την προϋπόθεση αυτή. Αντίθετα, για να διαπιστωθεί αν υπάρχει εξωτερική κοινοτική αρμοδιότητα στον τομέα που διέπεται από τον κανονισμό αυτό, δεν είναι απαραίτητο να είναι και η μελετώμενη συμφωνία αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η εξωτερική αυτή αρμοδιότητα εξαρτάται δηλαδή απλώς και μόνον από το ζήτημα αν η συμφωνία αυτή επηρεάζει ή αλλοιώνει το περιεχόμενο εσωτερικής κοινοτικής διάταξης. Κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, αν το γεγονός ότι το άρθρο 65 ΕΚ αναφέρεται μόνο στα μέτρα που είναι αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς είχε ως αποτέλεσμα να μην έχει η Κοινότητα αρμοδιότητα να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες, θα εκμηδενιζόταν η νομολογία που απορρέει από την προπαρατεθείσα απόφαση ΑETR.

⁹⁸ Αντίθετα, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, υποστηριζόμενη από πολλές άλλες κυβερνήσεις, φρονεί ότι το άρθρο 65 ΕΚ καθορίζει, όπως προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του, το περιεχόμενο και την έκταση του εσωτερικού κοινοτικού

συστήματος. Ειδικότερα, από το γράμμα του άρθρου αυτού προκύπτει ότι ο κανονισμός 44/2001 δεν καταλήγει σε πλήρη εναρμόνιση των διατάξεων των κρατών μελών που ρυθμίζουν την άρση των συγκρούσεων δικαιοδοσίας. Μολονότι μπορεί να γίνει δεκτό ότι πολλοί από τους κανόνες του κανονισμού αυτού έχουν ορισμένη εξωτερική ισχύ, όπως ο γενικός κανόνας περί δικαιοδοσίας, ο οποίος στηρίζεται στην κατοικία του εναγομένου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το ουσιώδες στοιχείο είναι ότι οι κανόνες αυτοί αποτελούν μέρος ενός εσωτερικού συστήματος, σκοπός του οποίου είναι η άρση των συγκρούσεων δικαιοδοσίας μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών της Ένωσης. Δεδομένου ότι τα άρθρα 61 ΕΚ και 65 ΕΚ έχουν ενδοκοινοτική ισχύ, δεν μπορούν να αποτελέσουν τη νομική βάση για την κατάρτιση πλήρους κοινοτικού κώδικα που να περιλαμβάνει κανόνες για τη διεθνή αρμοδιότητα της Κοινότητας.

- 99 Επιπλέον, η Τσεχική Κυβέρνηση, υποστηριζόμενη από την Ελληνική, την Ισπανική και τη Φινλανδική Κυβέρνηση, επισημαίνει ότι από το γράμμα των άρθρων 61 ΕΚ και 65 ΕΚ αποδεικνύεται ότι η εσωτερική κοινοτική αρμοδιότητα περιορίζεται από τον συγκεκριμένο σκοπό της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Κατά συνέπεια, η εξωτερική κοινοτική αρμοδιότητα πρέπει επίσης να περιορίζεται από τον ίδιο σκοπό. Εξάλλου, η Φινλανδική Κυβέρνηση φρονεί ότι, στην περίπτωση της Σύμβασης του Λουγκάνο, δεδομένου ότι τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν επηρεάζονται από τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης ή από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, δύσκολα θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι η μελετώμενη συμφωνία είναι αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Επί της δεύτερης ερωτήσεως του Δικαστηρίου

- 100 Όσον αφορά τη λυσιτέλεια του ζητήματος κατά πόσον ένα κράτος μέλος θα μπορούσε να διαπραγματευτεί με τρίτο κράτος διμερή συμφωνία που να ρυθμίζει τα ζητήματα που εμπíπτουν στον κανονισμό 44/2001, χωρίς όμως να υιοθετήσει κατ' ανάγκη τα ίδια κριτήρια με εκείνα που προβλέπει ο κανονισμός, οι περισσότερες από τις κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο και με τις οποίες συμφωνεί το Κοινοβούλιο φρονούν ότι το μόνο λυσιτελές ζήτημα έγκειται στο αν οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη διμερή συμφωνία εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Επομένως, το αν η συμφωνία αυτή ανταποκρίνεται από άποψη περιεχομένου στους κοινοτικούς κανόνες δεν έχει καμία σημασία.

- 101 Η διμερής αυτή συμφωνία θα έπρεπε συνεπώς να καταρτιστεί πολύ προσεκτικά, ώστε οι διατάξεις της να μην πραγματεύονται τα θέματα που διέπονται από τον κανονισμό 44/2001, ενδεχομένως μέσω προσθήκης μιας ρήτρας αποσύνδεσης. Συγκεκριμένα, η Γερμανική, η Ελληνική και η Φινλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι η ύπαρξη τέτοιας ρήτρας έχει αποφασιστική σημασία. Αντίθετα, η Επιτροπή φρονεί ότι η ύπαρξη ακριβώς μιας ρήτρας αποσύνδεσης αποδεικνύει σαφέστατα ότι υπάρχει επηρεασμός κατά την έννοια της προπαρατεθείσας απόφασης ΑΕΤΡ.
- 102 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ισπανική Κυβέρνηση τόνισε ότι τα κράτη μέλη διατηρούν σε ορισμένους άλλους τομείς, διαφορετικούς από αυτούς που καλύπτει ο κανονισμός 44/2001, την ελευθερία να συνάπτουν συμφωνίες με τρίτα κράτη. Εφόσον πρόκειται για συμφωνίες που αφορούν τα ζητήματα που καλύπτει ο κανονισμός αυτός, η κυβέρνηση αυτή ζήτησε από το Δικαστήριο να διαφοροποιήσει τη νομολογία του, ισχυριζόμενη ότι ορισμένα κράτη μέλη ενδέχεται να έχουν ιδιαίτερο συμφέρον να διαπραγματευτούν με ένα τρίτο κράτος σχετικά με τα ζητήματα αυτά, για λόγους είτε γεωγραφικής εγγύτητας είτε αναγόμενους στην ύπαρξη παραδοσιακών δεσμών μεταξύ των δύο αυτών κρατών.
- 103 Κατά το Κοινοβούλιο, αν σε διμερή συμφωνία μεταξύ κράτους μέλους και τρίτου κράτους επιλεγόταν άλλο κριτήριο και όχι η κατοικία του εναγομένου, η οποία έχει επιλεγεί από τον κανονισμό 44/2001, αυτό θα έθιγε οπωσδήποτε τον κανονισμό αυτό. Για παράδειγμα, η διμερής συμφωνία που θα εφάρμοζε το κριτήριο της ιθαγένειας θα ήταν ασυμβίβαστη με τον κανονισμό αυτό, διότι, ανάλογα με το εφαρμόζόμενο κείμενο και το επιλεγόμενο κριτήριο, θα υπήρχαν δύο διαφορετικά δικαστήρια με διεθνή δικαιοδοσία.

Επί της τρίτης ερωτήσεως του Δικαστηρίου

- 104 Όσον αφορά την ενδεχόμενη ανάγκη διάκρισης μεταξύ των διατάξεων διεθνούς δικαιοδοσίας και των διατάξεων για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων, πολλές κυβερνήσεις, και συγκεκριμένα η Τσεχική, η Γερμανική, η Ελληνική, η Πορτογαλική και η Φινλανδική, υποστηρίζουν ότι η διάκριση αυτή είναι

αναγκαία. Κατά τη Φινλανδική Κυβέρνηση για παράδειγμα, από την οικονομία του κανονισμού 44/2001 προκύπτει ότι το κεφάλαιο που αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία δεν έχει σχέση με το κεφάλαιο που αφορά την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων. Πρόκειται επομένως για δύο χωριστές και αυτοτελείς ρυθμίσεις, οι οποίες έχουν περιληφθεί σε ενιαία νομική πράξη.

105 Αντίθετα, η Ισπανική Κυβέρνηση φρονεί ότι δεν χρειάζεται καμία τέτοια διάκριση. Πρώτον, διαπιστώνεται ότι ορισμένα τμήματα του πεδίου εφαρμογής των δύο αυτών κατηγοριών διατάξεων δεν καλύπτονται από το κοινοτικό δίκαιο. Δεύτερον, οι δύο αυτές κατηγορίες διατάξεων αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, καθόσον σκοπός του κανονισμού 44/2001 είναι η απλοποίηση της αναγνώρισης και της εκτέλεσης των αποφάσεων.

106 Το Κοινοβούλιο και η Επιτροπή φρονούν παρομοίως ότι η μελετώμενη συμφωνία δεν πρέπει να διαχωριστεί σε δύο χωριστά μέρη και δεν δικαιολογείται η συναγωγή του συμπεράσματος ότι υπάρχει αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας ως προς το ένα από τα μέρη αυτά και συναρμοδιότητα ως προς το άλλο. Κατά την Επιτροπή, ολόκληρος ο απλοποιημένος μηχανισμός αναγνώρισης και εκτέλεσης των αποφάσεων, τόσο αυτός που θεσπίστηκε με τον κανονισμό 44/2001 όσο και αυτός που απορρέει από τη Σύμβαση του Λουγκάνο, στηρίζεται στο γεγονός ότι οι κανόνες για τη δικαιοδοσία είναι εναρμονισμένοι και ότι υπάρχει μεταξύ των κρατών μελών επαρκής αμοιβαία εμπιστοσύνη, ώστε να μην είναι υποχρεωμένα τα δικαστήρια των κρατών από τα οποία ζητείται η αναγνώριση ή η εκτέλεση να εξετάζουν σε κάθε περίπτωση αν έχουν τηρηθεί οι κανόνες περί δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του κράτους έκδοσης της απόφασης. Από την άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ των διατάξεων περί διεθνούς δικαιοδοσίας και των διατάξεων περί αναγνώρισης και εκτέλεσης των αποφάσεων.

Επί της τέταρτης ερωτήσεως του Δικαστηρίου

107 Όσον αφορά την ενδεχόμενη ανάγκη ανάπτυξης ή διευκρίνισης της υφιστάμενης νομολογίας, οι περισσότερες από τις κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο

Δικαστήριο επιθυμούν να διασαφηνιστεί η νομολογία που απορρέει από την προπαρατεθείσα απόφαση ΑΕΤΡ. Επιπλέον, οι ίδιες αυτές κυβερνήσεις υποστηρίζουν την άποψη που διατύπωσε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου με τις γραπτές παρατηρήσεις της, ότι δηλαδή πρέπει να επανεξεταστεί ένα από τα κριτήρια που περιέλαβε η εν λόγω νομολογία, και συγκεκριμένα το κριτήριο σχετικά με το αν οι διεθνείς δεσμεύσεις εμπίπτουν σε τομέα που καλύπτεται ήδη «σε μεγάλο βαθμό» από κοινούς κανόνες. Κατά την Ισπανική Κυβέρνηση π.χ., το Δικαστήριο θα πρέπει να επιδείξει ιδιαίτερη περίσκεψη πριν εφαρμόσει στην περίπτωση την οποία αφορά η παρούσα αίτηση γνωμοδότησης τη θεωρία της σιωπηρής εξωτερικής αρμοδιότητας, η οποία αναπτύχθηκε σε σχέση με υποθέσεις οικονομικής φύσης, όπου τα εφαρμοστέα κριτήρια είναι πολύ διαφορετικά από τα κριτήρια που εφαρμόζονται στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο. Κατά την Ιρλανδία, για να μπορεί να διαπιστωθεί η ύπαρξη σιωπηρής κοινοτικής εξωτερικής αρμοδιότητας, είναι αναγκαία η πλήρης εναρμόνιση.

- 108 Αντίθετα, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας προκύπτει από το γεγονός ότι με τη νέα Σύμβαση του Λουγκάνο επιδιώκεται να επεκταθεί σε τρίτα κράτη το σύστημα συνεργασίας που έχει καθιερωθεί με τον κανονισμό 44/2001.
- 109 Τέλος, όσον αφορά τη σημασία του γεγονότος και μόνον ότι η μελετώμενη συμφωνία έχει ως σκοπό να αναπαραγάγει τους κοινοτικούς κανόνες, οι περισσότερες κυβερνήσεις υποστηρίζουν ότι τίποτα δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να ενσωματώνουν τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου στις διεθνείς δεσμεύσεις τους για τις οποίες δεν υπάρχει εξωτερική αρμοδιότητα της Κοινότητας. Το βασικό ζήτημα είναι αν η μελετώμενη συμφωνία μπορεί να επηρεάσει τους εσωτερικούς κοινοτικούς κανόνες και όχι αυτή καθαυτή η ύπαρξη παράλληλων αρμοδιοτήτων.

Η άποψη του Δικαστηρίου

Επί του παραδεκτού της αίτησης

- 110 Η αίτηση γνωμοδότησης, την οποία υπέβαλε το Συμβούλιο, αφορά το ζήτημα αν η σύναψη της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας ή σε κοινή αρμοδιότητα μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών.

- 111 Το Συμβούλιο αποτελεί ένα από τα όργανα που αναφέρονται στο άρθρο 300, παράγραφος 6, ΕΚ. Το αντικείμενο και τα ουσιώδη στοιχεία της μελετώμενης συμφωνίας έχουν περιγραφεί επαρκώς, όπως απαιτεί το Δικαστήριο (γνωμοδοτήσεις 1/78, της 4ης Οκτωβρίου 1979, Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 401, σκέψη 35, και 2/94, όπ.π., σκέψεις 10 έως 18).
- 112 Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, μπορεί να ζητηθεί η γνωμοδότηση του Δικαστηρίου επί των ζητημάτων που αφορούν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών για τη σύναψη ορισμένης συμφωνίας με τρίτα κράτη (βλ., ως την πιο πρόσφατη σχετική γνωμοδότηση, την προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/00, σκέψη 3). Το άρθρο 107, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας επιβεβαιώνει την ορθότητα της ερμηνείας αυτής.
- 113 Κατά συνέπεια, η αίτηση γνωμοδότησης είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

Επί της αρμοδιότητας της Κοινότητας να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες

- 114 Η αρμοδιότητα της Κοινότητας να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες μπορεί όχι μόνο να απονέμεται ρητά από τη Συνθήκη, αλλά και να απορρέει σιωπηρά από άλλες διατάξεις της Συνθήκης ή από πράξεις που έχουν εκδώσει στο πλαίσιο αυτών των διατάξεων τα όργανα της Κοινότητας (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση ΑΕΤΡ, σκέψη 16). Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί επίσης ότι, οσάκις το κοινοτικό δίκαιο δημιουργεί, υπέρ των οργάνων αυτών, αρμοδιότητες στο εσωτερικό πεδίο προς επίτευξη συγκεκριμένου σκοπού, η Κοινότητα καθίσταται αρμόδια να αναλαμβάνει τις διεθνείς υποχρεώσεις που είναι αναγκαίες για την επίτευξη του σκοπού αυτού, έστω και αν δεν υπάρχει καμία ρητή διάταξη προς τούτο (προπαρατεθείσες γνωμοδοτήσεις 1/76, σκέψη 3, και 2/91, σκέψη 7).

- 115 Αυτή η αρμοδιότητα της Κοινότητας μπορεί να είναι αποκλειστική ή κοινή με τα κράτη μέλη. Όσον αφορά την αποκλειστική αρμοδιότητα, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η περίπτωση την οποία αφορούσε η προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 1/76 είναι η περίπτωση κατά την οποία η εσωτερική αρμοδιότητα δεν μπορεί να ασκηθεί αποτελεσματικά παρά μόνο ταυτόχρονα με την εξωτερική αρμοδιότητα (βλ. προπαρατεθείσες γνωμοδοτήσεις 1/76, σκέψεις 4 και 7, και 1/94, σκέψη 85), καθόσον η σύναψη της διεθνούς συμφωνίας είναι απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης, οι οποίοι δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν με τη θέσπιση αυτοτελών κανόνων (βλ. ιδίως την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Δανίας, σκέψη 57).
- 116 Με τη σκέψη 17 της προπαρατεθείσας απόφασης ΑETR το Δικαστήριο έθεσε την αρχή ότι, όταν έχουν θεσπιστεί κοινοί κανόνες, τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον το δικαίωμα, άσχετα αν δρουν ατομικά ή ακόμα και συλλογικά, να αναλαμβάνουν έναντι τρίτων κρατών υποχρεώσεις που θίγουν αυτούς τους κανόνες. Στην περίπτωση αυτή η Κοινότητα έχει επίσης αποκλειστική αρμοδιότητα να συνάπτει τις διεθνείς συμφωνίες.
- 117 Στην περίπτωση την οποία αφορά η παρούσα γνωμοδότηση, η αρχή αυτή έχει σημασία για να εξακριβωθεί κατά πόσον η εξωτερική αρμοδιότητα της Κοινότητας είναι αποκλειστική ή όχι.
- 118 Στη σκέψη 11 της προπαρατεθείσας γνωμοδότησης 2/91 το Δικαστήριο εξέθεσε ότι η εν λόγω αρχή έχει επίσης εφαρμογή στην περίπτωση που έχουν θεσπιστεί κανόνες σε τομείς μη καλυπτόμενους από κάποια κοινή πολιτική, και ιδίως σε τομείς όπου υπάρχουν διατάξεις εναρμόνισης.
- 119 Το Δικαστήριο υπενθύμισε συναφώς ότι σε όλους τους τομείς που αντιστοιχούν στους σκοπούς της Συνθήκης το άρθρο 10 ΕΚ επιβάλλει στα κράτη μέλη να διευκολύνουν την Κοινότητα στην εκτέλεση του έργου της και να απέχουν από κάθε μέτρο που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της Συνθήκης (προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91, σκέψη 10).

- 120 Το Δικαστήριο, κατά τη διατύπωση της άποψής του επί του μέρους ΙΙΙ της Σύμβασης 170 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, για την ασφάλεια κατά τη χρησιμοποίηση των χημικών προϊόντων στην εργασία, το οποίο καλυπτόταν ήδη σε μεγάλο βαθμό από κοινοτικούς κανόνες, έλαβε υπόψη του ότι οι κανόνες αυτοί είχαν θεσπιστεί σταδιακά κατά τη διάρκεια των 25 και πλέον τελευταίων ετών, με την προοπτική μιας ακόμη πληρέστερης εναρμόνισης, η οποία αποσκοπούσε αφενός στην άρση των εμποδίων στις εμπορικές συναλλαγές, τα οποία οφείλονταν στις διαφορές μεταξύ των ρυθμίσεων των κρατών μελών, και αφετέρου στην ταυτόχρονη εξασφάλιση της προστασίας του πληθυσμού και του περιβάλλοντος. Το Δικαστήριο κατέληξε ότι αυτό το μέρος της Σύμβασης μπορούσε να επηρεάσει τους κοινοτικούς αυτούς κανόνες και ότι επομένως τα κράτη μέλη δεν μπορούσαν να αναλάβουν τέτοιες υποχρεώσεις εκτός κοινοτικού πλαισίου (προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91, σκέψεις 25 και 26).
- 121 Με την προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 1/94 και τις προπαρατεθείσες αποφάσεις «ελεύθερη αεροπλοΐα», το Δικαστήριο εξέθεσε τρεις περιπτώσεις στις οποίες δέχτηκε ότι η Κοινότητα έχει αποκλειστική αρμοδιότητα. Οι τρεις αυτές περιπτώσεις πάντως, οι οποίες συζητήθηκαν εκτεταμένα στο πλαίσιο της υπό κρίση αίτησης γνωμοδότησης και εκτίθενται στη σκέψη 45 της παρούσας γνωμοδότησης, αποτελούν απλώς παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων και ο τρόπος με τον οποίο διατυπώθηκαν ανάγεται στο συγκεκριμένο πλαίσιο που έλαβε εκάστοτε υπόψη το Δικαστήριο.
- 122 Πράγματι, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο γενικότερα, δέχτηκε την ύπαρξη αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας στην περίπτωση, μεταξύ άλλων, που η σύναψη συμφωνίας από τα κράτη μέλη είναι ασυμβίβαστη με την ενότητα της κοινής αγοράς και την ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου (προπαρατεθείσα απόφαση ΑΕΤΡ, σκέψη 31) ή που, λόγω της ίδιας της φύσης των υφιστάμενων κοινοτικών διατάξεων, όπως είναι οι νομοθετικές πράξεις που περιλαμβάνουν ρήτρες σχετικές με τη μεταχείριση που πρέπει να επιφυλάσσεται στους υπηκόους τρίτων κρατών ή σχετικές με την πλήρη εναρμόνιση σε ορισμένο τομέα, οποιαδήποτε συμφωνία στον τομέα αυτό θα επηρέαζε αναγκαστικά τους κοινοτικούς κανόνες, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας απόφασης ΑΕΤΡ (βλ. συναφώς την προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 1/94, σκέψεις 95 και 96, καθώς και την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Δανίας, σκέψεις 83 και 84).

- 123 Αντίθετα, το Δικαστήριο δεν αναγνώρισε την αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας στην περίπτωση που, λόγω του ότι τόσο οι κοινοτικές διατάξεις όσο και οι διατάξεις διεθνούς σύμβασης έχουν τον χαρακτήρα κατώτατων προδιαγραφών, η σύμβαση αυτή δεν μπορεί να εμποδίσει την πλήρη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου από τα κράτη μέλη (προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91, σκέψη 18). Ομοίως, το Δικαστήριο δεν αναγνώρισε την ανάγκη ύπαρξης αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας στην περίπτωση που συντρέχει κίνδυνος να δημιουργήσουν ορισμένες διμερείς συμφωνίες στρεβλώσεις στη ροή των υπηρεσιών εντός της εσωτερικής αγοράς, καθόσον επισήμανε ότι καμία διάταξη της Συνθήκης δεν εμποδίζει τα κοινοτικά όργανα να οργανώνουν, με τους κοινούς κανόνες που θεσπίζουν, συντονισμένες ενέργειες έναντι των τρίτων κρατών ή να υπαγορεύουν στα κράτη μέλη τη στάση που πρέπει να τηρούν στις εξωτερικές τους σχέσεις (βλ. προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 1/94, σκέψεις 78 και 79, και προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Δανίας, σκέψεις 85 και 86).
- 124 Συναφώς πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η Κοινότητα έχει μόνο τις αρμοδιότητες που της έχουν απονεμηθεί και ότι επομένως η ύπαρξη αρμοδιότητας, μη προβλεπόμενης, σημειωτέον, ρητά από τη Συνθήκη και μάλιστα αποκλειστικής, πρέπει να θεμελιώνεται στα πορίσματα της συγκεκριμένης ανάλυσης της σχέσης που υπάρχει μεταξύ της μελετώμενης συμφωνίας και του ισχύοντος κοινοτικού δικαίου από την οποία να προκύπτει ότι η σύναψη της συμφωνίας αυτής μπορεί να επηρεάσει τους κοινοτικούς κανόνες.
- 125 Σε ορισμένες περιπτώσεις η εξέταση και η σύγκριση των τομέων που καλύπτουν αφενός οι κοινοτικοί κανόνες και αφετέρου η μελετώμενη συμφωνία αρκούν για να αποκλειστεί το ενδεχόμενο επηρεασμού των εν λόγω κανόνων (προπαρατεθείσες γνωμοδοτήσεις 1/94, σκέψη 103, 2/92, σκέψη 34, και 2/00, σκέψη 46).
- 126 Δεν είναι εντούτοις αναγκαίο να υπάρχει πλήρης σύμπτωση του τομέα που καλύπτει η διεθνής συμφωνία με τον τομέα που καλύπτει η κοινοτική ρύθμιση. Κατά την εξέταση της συνδρομής του κριτηρίου που εμπεριέχεται στη φράση «τομέα που, σε μεγάλο μέρος, ήδη καλύπτεται από τους κοινοτικούς κανόνες» (προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91, σκέψεις 25 και 26), η ανάλυση πρέπει να στηρίζεται όχι μόνο στην έκταση εφαρμογής των εν λόγω κανόνων, αλλά και στη φύση τους και στο περιεχόμενό τους. Πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο το ισχύον επί του παρόντος κοινοτικό δίκαιο στον οικείο τομέα, αλλά και οι προοπτικές της εξέλιξής του, εφόσον είναι προβλέψιμες κατά τον χρόνο της ανάλυσης αυτής (βλ. συναφώς προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91, σκέψη 25).

- 127 Το γεγονός ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο η έκταση του καλυπτόμενου τομέα, αλλά και η φύση και το περιεχόμενο των κοινοτικών κανόνων, συνάγεται επίσης από τη νομολογία του Δικαστηρίου που υπενθυμίστηκε παραπάνω στη σκέψη 123 της παρούσας γνωμοδότησης και κατά την οποία, αν τόσο οι κοινοτικοί κανόνες όσο και οι διατάξεις της διεθνούς συμφωνίας έχουν τον χαρακτήρα κατώτατων προδιαγραφών, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει επηρεασμός, έστω και αν οι κοινοτικοί κανόνες και οι διατάξεις της συμφωνίας καλύπτουν τον ίδιο τομέα.
- 128 Αυτό που έχει ουσιαστική σημασία τελικά είναι να διασφαλίζονται η ενιαία και ομοιόμορφη εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων και η εύρυθμη λειτουργία του συστήματος που καθιερώνουν οι κανόνες αυτοί, ώστε να διασφαλίζεται πλήρως η αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου.
- 129 Εξάλλου, η πρωτοβουλία που ενδεχομένως αναλαμβάνεται με σκοπό την αποφυγή της ύπαρξης αντιφάσεων μεταξύ του κοινοτικού δικαίου και της μελετώμενης συμφωνίας δεν απαλλάσσει από την υποχρέωση εξακρίβωσης, πριν από τη σύναψη της συμφωνίας αυτής, του αν η συμφωνία είναι ικανή να επηρεάσει τους κοινοτικούς κανόνες (βλ., μεταξύ άλλων, την προπαρατεθείσα γνωμοδότηση 2/91, σκέψη 25, και την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Δανίας, σκέψεις 101 και 105).
- 130 Συναφώς, το γεγονός ότι μια συμφωνία περιέχει ρήτρα «αποσύνδεσης», κατά την οποία η συμφωνία αυτή δεν επηρεάζει την εφαρμογή των ισχυουσών διατάξεων του κοινοτικού δικαίου από τα κράτη μέλη, δεν αποτελεί εγγύηση για το ότι οι κοινοτικοί κανόνες δεν επηρεάζονται από τις διατάξεις της συμφωνίας χάρη στην οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής των μεν και των δε, αλλά ενδέχεται αντίθετα να αποτελεί ένδειξη για το ότι θα επηρεαστούν οι κανόνες αυτοί. Ο μηχανισμός αυτός, με τον οποίο επιδιώκεται η αποφυγή συγκρούσεων κατά την εκτέλεση της συμφωνίας, δεν αποτελεί, αυτοτελώς, κρίσιμο στοιχείο για την επίλυση του ζητήματος αν αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της συμφωνίας αυτής έχει η Κοινότητα ή την αρμοδιότητα αυτή έχουν τα κράτη μέλη, καθόσον η απάντηση στο ζήτημα αυτό πρέπει να δοθεί πριν από τη σύναψή της (βλ. συναφώς την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Δανίας, σκέψη 101).

- 131 Τέλος, η νομική βάση των κοινοτικών κανόνων και, ειδικότερα, η προϋπόθεση της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, την οποία προβλέπει το άρθρο 65 ΕΚ, δεν έχουν σημασία για την εξακρίβωση του αν μια διεθνής συμφωνία επηρεάζει κοινοτικούς κανόνες. Η νομική βάση μιας εσωτερικής ρύθμισης καθορίζεται συγκεκριμένα σε συνάρτηση με την κυριότερη συνιστώσα της, ενώ ο κανόνας του οποίου εξετάζεται ο πιθανός επηρεασμός ενδέχεται να αποτελεί δευτερεύουσα συνιστώσα της εν λόγω ρύθμισης. Σκοπός της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας είναι κυρίως η διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου και της εύρυθμης λειτουργίας των συστημάτων που καθιερώνουν οι κανόνες του, ανεξάρτητα από τα όρια που προβλέπει ενδεχομένως η διάταξη της Συνθήκης στην οποία στηρίχθηκαν τα κοινοτικά όργανα για να θεσπίσουν τους κανόνες αυτούς.
- 132 Αν μια διεθνής συμφωνία περιλαμβάνει διατάξεις που προϋποθέτουν ορισμένη εναρμόνιση των νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών σε τομέα στον οποίο η Συνθήκη αποκλείει τέτοια εναρμόνιση, η Κοινότητα δεν έχει την αναγκαία αρμοδιότητα για να συνάψει τη συμφωνία αυτή. Αυτά τα όρια της εξωτερικής αρμοδιότητας της Κοινότητας αφορούν την ίδια την ύπαρξη της αρμοδιότητας αυτής και όχι τον αποκλειστικό χαρακτήρα της.
- 133 Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, για να εξακριβωθεί αν η Κοινότητα έχει αρμοδιότητα για τη σύναψη ορισμένης συμφωνίας και αν η αρμοδιότητα αυτή είναι αποκλειστική, είναι αναγκαία η πραγματοποίηση συνολικής και συγκεκριμένης ανάλυσης. Προς τούτο πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο ο τομέας που καλύπτουν αφενός οι κοινοτικοί κανόνες και αφετέρου οι διατάξεις της μελετώμενης συμφωνίας, στο μέτρο που οι διατάξεις αυτές είναι γνωστές, αλλά και η φύση και το περιεχόμενο των κανόνων και διατάξεων αυτών, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι η συμφωνία δεν μπορεί να θίξει την ενιαία και ομοιόμορφη εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων και την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος που καθιερώνουν οι κανόνες αυτοί.

Επί της αρμοδιότητας της Κοινότητας για τη σύναψη της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο

- 134 Η αίτηση γνωμοδότησης δεν αφορά αυτή καθαυτή την ύπαρξη αρμοδιότητας της Κοινότητας για τη σύναψη της μελετώμενης συμφωνίας, αλλά το ζήτημα αν η

αρμοδιότητα αυτή είναι αποκλειστική ή κοινή με τα κράτη μέλη. Συναφώς αρκεί η διαπίστωση ότι η Κοινότητα έχει ήδη εκδώσει εσωτερικούς κανόνες για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, π.χ. με τον κανονισμό 44/2001, ο οποίος εκδόθηκε βάσει των άρθρων 61, στοιχείο γ', ΕΚ και 67, παράγραφος 1, ΕΚ, ή με ειδικές διατάξεις που περιλαμβάνονται σε τομεακές ρυθμίσεις, όπως είναι ο τίτλος Χ του κανονισμού 40/94 ή το άρθρο 6 της οδηγίας 96/71.

- 135 Ο κανονισμός 44/2001 εκδόθηκε για να αντικαταστήσει, μεταξύ των κρατών μελών εκτός από το Βασίλειο της Δανίας, τη Σύμβαση των Βρυξελλών. Ο κανονισμός αυτός εφαρμόζεται στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις εντός των ορίων που προβλέπει το άρθρο 1 του κανονισμού, το οποίο οριοθετεί το πεδίο εφαρμογής του. Δεδομένου ότι ο σκοπός και οι διατάξεις του κανονισμού αυτού αποτελούν, σε μεγάλο βαθμό, επανάληψη του σκοπού και των διατάξεων της Σύμβασης των Βρυξελλών, θα γίνεται παραπομπή, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, στην ερμηνεία της Σύμβασης από το Δικαστήριο.
- 136 Σκοπός της μελετώμενης συμφωνίας είναι η αντικατάσταση της Σύμβασης του Λουγκάνο, η οποία χαρακτηρίζεται στην πέμπτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 44/2001 ως «παράλληλη με τη Σύμβαση των Βρυξελλών».
- 137 Μολονότι το κείμενο που προέκυψε από τις εργασίες για την αναθεώρηση των δύο αυτών συμβάσεων είναι γνωστό, όπως άλλωστε και το κείμενο των κατευθυντήριων οδηγιών για τη διαπραγμάτευση της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο, επιβάλλεται να τονιστεί ότι δεν υπάρχει βεβαιότητα για το οριστικό κείμενο που θα εγκριθεί.
- 138 Τόσο ο κανονισμός 44/2001 όσο και η μελετώμενη συμφωνία περιλαμβάνουν ουσιαστικά δύο μέρη. Το πρώτο μέρος της εν λόγω συμφωνίας περιλαμβάνει κανόνες για τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων, παρόμοιους με τους κανόνες του κεφαλαίου II του κανονισμού 44/2001 και τις ειδικές διατάξεις στις οποίες

αναφέρεται η σκέψη 134 της παρούσας γνωμοδότησης. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει κανόνες σχετικούς με την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων, παρόμοιους με τους κανόνες του κεφαλαίου III του κανονισμού 44/2001. Τα δύο αυτά μέρη θα αποτελέσουν αντικείμενο χωριστής ανάλυσης.

— Επί των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων

- 139 Σκοπός των κανόνων για τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων είναι να προσδιορίζεται σε δεδομένη περίπτωση το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία για να επιληφθεί ορισμένης διαφοράς. Προς τούτο, ο κανόνας περιλαμβάνει ένα κριτήριο βάσει του οποίου η διαφορά «συνδέεται» με ορισμένο δικαστήριο, του οποίου αναγνωρίζεται η διεθνής δικαιοδοσία. Τα κριτήρια σύνδεσης διαφέρουν συνήθως ανάλογα με το αντικείμενο της διαφοράς. Ενδέχεται όμως να λαμβάνουν επίσης υπόψη την ημερομηνία άσκησης της αγωγής, ορισμένα χαρακτηριστικά του ενάγοντος ή του εναγομένου ή και άλλα στοιχεία.
- 140 Το γεγονός ότι στις διάφορες έννομες τάξεις χρησιμοποιούνται περισσότερα του ενός κριτήρια σύνδεσης δημιουργεί συγκρούσεις μεταξύ των κανόνων που ρυθμίζουν τη διεθνή δικαιοδοσία. Οι συγκρούσεις αυτές αίρονται με βάση τις ρητές διατάξεις του δικαίου του δικάζοντος δικαστηρίου ή με την εφαρμογή γενικών αρχών που είναι κοινές σε περισσότερες της μιας έννομες τάξεις. Ενδέχεται επίσης να έχει ο ενάγων, βάσει της νομοθεσίας, δυνατότητα επιλογής μεταξύ περισσότερων του ενός δικαστηρίων, λόγω του ότι η δικαιοδοσία τους προσδιορίζεται βάσει διαφορετικών κριτηρίων σύνδεσης.
- 141 Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι η διεθνής ρύθμιση που περιλαμβάνει κανόνες για την άρση των συγκρούσεων μεταξύ των διαφορετικών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας που έχουν θεσπίσει οι διάφορες νομοθεσίες χρησιμοποιώντας ποικίλα κριτήρια σύνδεσης ενδέχεται να αποτελεί ιδιαίτερα σύνθετο σύστημα κανόνων, το οποίο, για να έχει συνοχή, πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πληρέστερο. Οποιοδήποτε κενό, έστω και ελάχιστο, των κανόνων αυτών θα δημιουργούσε

συντρέχουσα διεθνής δικαιοδοσία πλειόνων δικαστηρίων για την ίδια διαφορά, αλλά και πλήρη έλλειψη δυνατότητας ένδικης προστασίας, αφού κανένα δικαστήριο δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι έχει δικαιοδοσία για την επίλυση της διαφοράς.

¹⁴² Αυτοί οι κανόνες άρσης των συγκρούσεων διεθνούς δικαιοδοσίας, όταν περιλαμβάνονται σε διεθνείς συμφωνίες που συνάπτουν τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα με τρίτα κράτη, καθορίζουν κατ' ανάγκη κριτήρια δικαιοδοσίας των δικαστηρίων όχι μόνο των τρίτων κρατών, αλλά και των κρατών μελών, επομένως αφορούν θέματα που ρυθμίζει ο κανονισμός 44/2001.

¹⁴³ Σκοπός του κανονισμού αυτού, και ειδικότερα του κεφαλαίου του II, είναι η ενοποίηση των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις όχι μόνο για τις ενδοκοινοτικές διαφορές, αλλά και για τις διαφορές που έχουν στοιχείο αλλοδαπότητας, με στόχο την εξάλειψη των εμποδίων στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς τα οποία μπορούν να απορρέουν από τις διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα αυτό (βλ. τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 44/2001 και, σε σχέση με τη Σύμβαση των Βρυξελλών, την απόφαση της 1ης Μαρτίου 2005, C-281/02, Owusu, Συλλογή 2005, σ. I-1383, σκέψη 34).

¹⁴⁴ Ο εν λόγω κανονισμός περιλαμβάνει ένα σύνολο κανόνων που απαρτίζουν ένα σύστημα χαρακτηριζόμενο από πληρότητα και που εφαρμόζονται όχι μόνο στις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών, καθόσον αφορούν άλλοτε διαδικασίες που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίων διαφόρων κρατών μελών και άλλοτε αποφάσεις που έχουν εκδοθεί από δικαστήρια κράτους μέλους με σκοπό την αναγνώρισή τους και την εκτέλεσή τους σε άλλο κράτος μέλος, αλλά και στις σχέσεις μεταξύ κρατών μελών και τρίτων κρατών.

¹⁴⁵ Το Δικαστήριο, αποφαινόμενο σχετικά με τη Σύμβαση των Βρυξελλών, υπενθύμισε συναφώς ότι η εφαρμογή των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας απαιτεί την ύπαρξη στοιχείου αλλοδαπότητας και ότι ο διεθνής χαρακτήρας της επίμαχης έννομης σχέσης δεν χρειάζεται κατ' ανάγκη να απορρέει, για την εφαρμογή του άρθρου 2 της Σύμβασης των Βρυξελλών, από την εμπλοκή περισσότερων του ενός συμβαλλό-

μενων κρατών λόγω της ουσίας της διαφοράς ή της κατοικίας των διαδίκων. Η εμπλοκή συμβαλλόμενου κράτους και τρίτου κράτους, λόγω π.χ. της κατοικίας του ενάγοντος και ενός εναγομένου στο πρώτο κράτος και της τελέσεως των επίμαχων πράξεων στο δεύτερο κράτος, είναι και αυτή ικανή να προσδώσει διεθνή χαρακτήρα στην επίμαχη έννομη σχέση. Συγκεκριμένα, η κατάσταση αυτή είναι ικανή να δημιουργήσει στο συμβαλλόμενο κράτος ζητήματα σχετικά με τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων, ο οποίος αποτελεί ακριβώς έναν από τους σκοπούς της Συμβάσεως των Βρυξελλών, όπως προκύπτει από την τρίτη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου της (προπαρατεθείσα απόφαση Owusu, σκέψεις 25 και 26).

146 Το Δικαστήριο διαπίστωσε επίσης ότι οι κανόνες της Σύμβασης των Βρυξελλών σχετικά με την αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία ή τη ρητή παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας μπορούν επίσης να εφαρμόζονται σε έννομες σχέσεις στις οποίες εμπλέκονται μόνον ένα συμβαλλόμενο κράτος και ένα ή περισσότερα τρίτα κράτη (προπαρατεθείσα απόφαση Owusu, σκέψη 28). Το Δικαστήριο τόνισε επίσης ότι, όταν πρόκειται για τους σχετικούς με την εκκρεμοδικία και τη συνάφεια ή με την αναγνώριση και την εκτέλεση κανόνες της Σύμβασης των Βρυξελλών που αφορούν διαδικασίες που είναι εκκρεμείς ενώπιον δικαστηρίων διαφορετικών συμβαλλόμενων κρατών ή αποφάσεις που έχουν εκδοθεί από δικαστήρια συμβαλλόμενου κράτους προς αναγνώριση και εκτέλεση σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, ορισμένες διαφορές τις οποίες αφορούν οι διαδικασίες ή οι αποφάσεις αυτές μπορούν να έχουν διεθνή χαρακτήρα, λόγω του ότι εμπλέκονται ένα συμβαλλόμενο κράτος και ένα τρίτο κράτος, και να έχουν προκαλέσει, για τον λόγο αυτό, την εφαρμογή του γενικού κανόνα διεθνούς δικαιοδοσίας που διατυπώνεται στο άρθρο 2 της Σύμβασης των Βρυξελλών (προπαρατεθείσα απόφαση Owusu, σκέψη 29).

147 Στο πλαίσιο αυτό επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο κανονισμός 44/2001 περιέχει διατάξεις που ρυθμίζουν τη σχέση του προς τις λοιπές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, ήδη ισχύουσες ή μελλοντικές. Για παράδειγμα, το άρθρο 67 του κανονισμού αυτού προβλέπει ότι ο κανονισμός δεν προδικάζει την εφαρμογή των διατάξεων οι οποίες, σε ειδικά θέματα, διέπουν τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων και οι οποίες περιλαμβάνονται στα κοινοτικά νομοθετήματα ή στις εθνικές νομοθεσίες οι οποίες εναρμονίστηκαν κατ' εφαρμογή των νομοθετημάτων αυτών. Ομοίως, το άρθρο 71, παράγραφος 1, προβλέπει ότι ο κανονισμός αυτός δεν θίγει τις συμβάσεις που έχουν το ίδιο αντικείμενο με τις

παραπάνω διατάξεις και στις οποίες τα κράτη μέλη αποτελούν ήδη μέρη. Από την παράγραφο 2, στοιχείο α', του ίδιου άρθρου προκύπτει συναφώς ότι ο κανονισμός δεν αποκλείει τη δυνατότητα δικαστηρίου κράτους μέλους, που είναι συμβαλλόμενο μέρος τέτοιας σύμβασης, να θεμελιώσει τη διεθνή δικαιοδοσία του στη σύμβαση αυτή, ακόμα και αν ο εναγόμενος κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους που δεν είναι μέρος της συγκεκριμένης σύμβασης.

148 Με δεδομένες την πληρότητα και τη συνοχή του συστήματος των κανόνων άρσης των συγκρούσεων δικαιοδοσίας το οποίο θεσπίζει ο κανονισμός 44/2001, το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, κατά το οποίο, «[α]ν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στο έδαφος κράτους μέλους, η διεθνής δικαιοδοσία σε κάθε κράτος μέλος ρυθμίζεται από το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους, με την επιφύλαξη των άρθρων 22 και 23», έχει την έννοια ότι συνιστά μέρος του συστήματος που έχει θεσπίσει ο κανονισμός αυτός, καθόσον ο κανονισμός ρυθμίζει τη συγκεκριμένη περίπτωση παραπέμποντας στη νομοθεσία του κράτους μέλους του οποίου δικαστήριο έχει επιληφθεί της υπόθεσης.

149 Ακόμη και αν υποθεθεί ότι αυτή η παραπομπή στην εν λόγω εθνική νομοθεσία θεμελιώνει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να συνάψουν διεθνή συμφωνία, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, σύμφωνα με το γράμμα του εν λόγω άρθρου 4, παράγραφος 1, το μοναδικό κριτήριο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είναι η κατοικία του εναγομένου, εφόσον δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής των άρθρων 22 και 23 του κανονισμού.

150 Επιπλέον, ακόμη και αν τηρούνταν ο κανόνας του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001, η μελετώμενη συμφωνία θα μπορούσε πάντως να προσκρούει σε άλλες διατάξεις του κανονισμού αυτού. Για παράδειγμα, σε περίπτωση αγωγής κατά νομικού προσώπου με έδρα εκτός κράτους μέλους, η συμφωνία αυτή θα μπορούσε, λόγω της χρησιμοποίησης του κριτηρίου της κατοικίας του εναγομένου, να προσκρούει στις διατάξεις του κανονισμού για τα υποκαταστήματα, πρακτορεία ή άλλες εγκαταστάσεις που δεν έχουν νομική προσωπικότητα, όπως είναι το άρθρο 9, παράγραφος 2, για τις διαφορές από υποθέσεις ασφαλίσεων, το άρθρο 15, παράγραφος 2, για τις διαφορές από συμβάσεις καταναλωτών, ή το άρθρο 18, παράγραφος 2, για τις διαφορές από ατομικές συμβάσεις εργασίας.

- 151 Επομένως, από την εξέταση του κανονισμού 44/2001 και μόνο προκύπτει ότι, λόγω της πληρότητας και της συνοχής του συστήματος των κανόνων δικαιοδοσίας που προβλέπει ο κανονισμός αυτός, κάθε διεθνής συμφωνία η οποία καθιερώνει επίσης ένα συνεκτικό σύστημα κανόνων για την άρση των συγκρούσεων δικαιοδοσίας, όπως είναι το σύστημα που θεσπίζει ο κανονισμός αυτός, θα μπορούσε να επηρεάσει αυτούς τους κανόνες δικαιοδοσίας. Πρέπει πάντως στη συνέχεια της ανάλυσης να εξεταστεί η μελετώμενη συμφωνία, για να εξακριβωθεί κατά πόσον ευσταθεί το συμπέρασμα αυτό.
- 152 Υποστηρίζεται ότι η νέα Σύμβαση του Λουγκάνο έχει το ίδιο αντικείμενο με τον κανονισμό 44/2001, αλλά ευρύτερο εδαφικό πεδίο εφαρμογής. Οι διατάξεις της αποσκοπούν στην καθιέρωση του ίδιου συστήματος όπως και ο κανονισμός 44/2001, με τη χρησιμοποίηση ειδικότερα των ίδιων κανόνων δικαιοδοσίας, πράγμα που εγγυάται, κατά τις περισσότερες από τις κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, τη συνοχή των δύο νομοθετημάτων, οπότε αποφεύγεται το ενδεχόμενο να θίξει καθ' οποιονδήποτε τρόπο η Σύμβαση αυτή τους κοινοτικούς κανόνες.
- 153 Εντούτοις, αν και το γεγονός ότι το αντικείμενο και η διατύπωση των κοινοτικών κανόνων και των διατάξεων της μελετώμενης συμφωνίας συμπίπτουν αποτελεί στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την εξέταση του ζητήματος κατά πόσον οι εν λόγω κανόνες επηρεάζονται από τη συμφωνία αυτή, το στοιχείο αυτό δεν αρκεί προς απόδειξη του μη επηρεασμού. Η δε συνοχή την οποία συνεπάγεται η εφαρμογή των ίδιων κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας δεν αποτελεί συνώνυμο του μη επηρεασμού, διότι η εφαρμογή ενός κανόνα δικαιοδοσίας της μελετώμενης συμφωνίας μπορεί να καταλήξει στην απονομή δικαιοδοσίας σε δικαστήριο διαφορετικό από αυτό που θα είχε διεθνή δικαιοδοσία με βάση τις διατάξεις του κανονισμού 44/2001. Για παράδειγμα, η νέα Σύμβαση του Λουγκάνο περιλαμβάνει άρθρα ταυτόσημα με τα άρθρα 22 και 23 του κανονισμού 44/2001 και οδηγεί έτσι, μολοντί ο εναγόμενος κατοικεί σε κράτος μέλος, στην απονομή δικαιοδοσίας σε δικαστήριο τρίτου κράτους που είναι συμβαλλόμενο μέρος, ενώ, αν δεν υπήρχε η Σύμβαση, η οποία απονέμει στο τρίτο κράτος διεθνή δικαιοδοσία, διεθνή δικαιοδοσία θα είχαν τα δικαστήρια του εν λόγω κράτους μέλους.
- 154 Υποστηρίζεται ότι η νέα Σύμβαση του Λουγκάνο περιλαμβάνει ρήτρα αποσύνδεσης ανάλογη με τη ρήτρα του άρθρου 54β της ισχύουσας σήμερα Σύμβασης. Όπως όμως τονίστηκε στη σκέψη 130 της παρούσας γνωμοδότησης, η ρήτρα αυτή, της οποίας σκοπός είναι η αποφυγή συγκρούσεων κατά την εφαρμογή των δύο νομοθετημά-

των, δεν απαντά αυτόματα στο ερώτημα αν η Κοινότητα έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της μελετώμενης συμφωνίας, η απάντηση στο οποίο μάλιστα πρέπει να δοθεί πριν από τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας. Αντίθετα, η ρήτρα αυτή ενδέχεται να αποτελεί ένδειξη για το ότι υπάρχει κίνδυνος να επηρεαστούν οι κοινοτικοί κανόνες από τις διατάξεις της συμφωνίας αυτής.

- 155 Εξάλλου, όπως τόνισε η Επιτροπή, οι ρήτρες αποσύνδεσης που περιλαμβάνονται στις διεθνείς συμφωνίες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου έχουν ορισμένη ιδιομορφία και διαφέρουν από τις κλασικές ρήτρες αποσύνδεσης. Εν προκειμένω το ζήτημα δεν είναι η διασφάλιση της εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 σε κάθε περίπτωση που η εφαρμογή αυτή είναι δυνατή, αλλά η σαφής ρύθμιση της σχέσης μεταξύ του κανονισμού αυτού και της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο.
- 156 Επιπλέον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η ρήτρα αποσύνδεσης του άρθρου 54β, παράγραφος 1, της Σύμβασης του Λουγκάνο περιλαμβάνει ορισμένες εξαιρέσεις, οι οποίες προβλέπονται στην παράγραφο 2, στοιχεία α' και β', του άρθρου αυτού.
- 157 Συγκεκριμένα, το άρθρο 54β, παράγραφος 2, στοιχείο α', της Σύμβασης του Λουγκάνο προβλέπει ότι η Σύμβαση εφαρμόζεται οπωσδήποτε όταν ο εναγόμενος έχει κατοικία στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους που δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην περίπτωση όμως π.χ. που ο εναγόμενος είναι νομικό πρόσωπο που διαθέτει υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση χωρίς νομική προσωπικότητα σε κράτος μέλος, η διάταξη αυτή μπορεί να επηρεάσει την εφαρμογή του κανονισμού 44/2001, και ιδίως του άρθρου 9, παράγραφος 2, που αφορά τις διαφορές από συμβάσεις ασφαλίσεων, του άρθρου 15, παράγραφος 2, που αφορά τις διαφορές από συμβάσεις καταναλωτών, ή του άρθρου 18, παράγραφος 2, που αφορά τις διαφορές από ατομικές συμβάσεις εργασίας.
- 158 Το ίδιο ισχύει και για τις δύο άλλες εξαιρέσεις από τη ρήτρα αποσύνδεσης που περιέχει η Σύμβαση του Λουγκάνο, δηλαδή για την περίπτωση κατά την οποία, σύμφωνα με το άρθρο 54β, παράγραφος 2, στοιχείο α', και τα άρθρα 16 ή 17 της

Σύμβασης, από τα οποία το πρώτο αφορά την αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία και το δεύτερο την παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας, απονέμουν διεθνή δικαιοδοσία στα δικαστήρια συμβαλλόμενου κράτους που δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για την περίπτωση κατά την οποία, σύμφωνα με το άρθρο 54β, παράγραφος 2, στοιχείο β', που αφορά την εκκρεμοδικία ή τη συνάφεια που προβλέπονται στα άρθρα 21 και 22 της ίδιας αυτής Σύμβασης, έχουν κινηθεί διαδικασίες αφενός σε συμβαλλόμενο κράτος που δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αφετέρου σε συμβαλλόμενο κράτος που είναι μέλος της. Η εφαρμογή της εν λόγω Σύμβασης στις περιπτώσεις που αφορούν οι εξαιρέσεις αυτές μπορεί πράγματι να εμποδίσει την εφαρμογή των κανόνων δικαιοδοσίας του κανονισμού 44/2001.

159 Ορισμένες κυβερνήσεις, μεταξύ των οποίων η Πορτογαλική, υποστηρίζουν ότι οι λίγες αυτές εξαιρέσεις δεν θίγουν την αρμοδιότητα των κρατών μελών για τη σύναψη της μελετώμενης συμφωνίας, καθόσον η αρμοδιότητα αυτή πρέπει να προσδιοριστεί σε συνάρτηση με τις κυριότερες διατάξεις της συμφωνίας αυτής. Ομοίως, η Ιρλανδία ισχυρίζεται ότι αρκεί να διαπραγματευτεί μόνη η Κοινότητα τη διάταξη που αφορά τις εξαιρέσεις αυτές, ενώ τα κράτη μέλη παραμένουν αρμόδια για τη συνομολόγηση των λοιπών διατάξεων της εν λόγω συμφωνίας.

160 Εντούτοις, επιβάλλεται να τονιστεί ότι, όπως υπογραμμίστηκε στις σκέψεις 151 έως 153 της παρούσας γνωμοδότησης, οι σπουδαιότερες διατάξεις της μελετώμενης συμφωνίας μπορούν να επηρεάσουν την πληρότητα και τη συνοχή των κανόνων δικαιοδοσίας που προβλέπει ο κανονισμός 44/2001. Οι εξαιρέσεις από τη ρήτρα αποσύνδεσης και η ανάγκη κοινοτικής παραστάσεως κατά τις διαπραγματεύσεις, στην οποία αναφέρθηκε η Ιρλανδία, αποτελούν απλώς ενδείξεις για το ότι υπό ορισμένες περιστάσεις θα επηρεάζονται οι κοινοτικοί κανόνες.

161 Από την ανάλυση των διατάξεων της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο σχετικά με τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας προκύπτει ότι οι διατάξεις αυτές επηρεάζουν την ενιαία και ομοιόμορφη εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος που καθιερώνουν οι τελευταίοι αυτοί κανόνες.

— Επί των κανόνων για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις

162 Οι περισσότερες από τις κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο υποστηρίζουν ότι οι κανόνες για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις μπορούν να διαχωριστούν από τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας, οπότε δικαιολογείται η χωριστή ανάλυση του ζητήματος αν η μελετώμενη συμφωνία επηρεάζει τους κοινοτικούς κανόνες. Συναφώς οι κυβερνήσεις αυτές ισχυρίζονται ότι το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 είναι περιορισμένο, αφού η αναγνώριση αφορά μόνο αποφάσεις που έχουν εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος, και ότι οι κοινοτικοί κανόνες δεν μπορούν να επηρεαστούν από καμία συμφωνία που έχει διαφορετικό πεδίο εφαρμογής, αφού η συμφωνία αυτή αφορά αποφάσεις «ξένες προς την Κοινότητα».

163 Εντούτοις, όπως υποστηρίζουν ορισμένες άλλες κυβερνήσεις, καθώς και το Κοινοβούλιο και η Επιτροπή, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι κανόνες για τη δικαιοδοσία και οι κανόνες για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων οι οποίοι περιλαμβάνονται στον κανονισμό 44/2001 δεν συνιστούν δύο χωριστά και αυτοτελή σύνολα κανόνων, αλλά έχουν στενή σχέση μεταξύ τους. Όπως υπενθύμισε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο δικαιολογητικός λόγος για τον απλοποιημένο μηχανισμό αναγνώρισης και εκτέλεσης, τον οποίο καθιερώνει το άρθρο 33, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού και κατά τον οποίο οι αποφάσεις που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζονται στα λοιπά κράτη μέλη χωρίς καμία ιδιαίτερη διαδικασία, πράγμα που σημαίνει ότι, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού, δεν γίνεται καταρχήν κανείς έλεγχος του ζητήματος αν τα δικαστήρια του κράτους μέλους έκδοσης της απόφασης είχαν διεθνή δικαιοδοσία, συνίσταται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών μελών, και ιδιαίτερα στην εμπιστοσύνη που έχει ο δικαστής του κράτους αναγνώρισης ή εκτέλεσης στον δικαστή του κράτους έκδοσης της απόφασης, λαμβανομένων μάλιστα υπόψη των κανόνων του κεφαλαίου II του κανονισμού αυτού για την άμεση απονομή διεθνούς δικαιοδοσίας. Όσον αφορά τη Σύμβαση των Βρυξελλών, στη σχετική με τη Σύμβαση έκθεση του P. Jenard (EE 1986, C 298, σ. 29, και συγκεκριμένα σ. 74) αναφέρονταν τα εξής: «Οι πολύ αυστηροί κανόνες δικαιοδοσίας που προβλέπονται στον τίτλο II και οι εγγυήσεις που παρέχει στον ερημοδικούντα εναγόμενο το άρθρο 20 επιτρέπουν να μην απαιτεί πλέον το δικαστήριο ενώπιον του οποίου ζητείται η αναγνώριση ή η εκτέλεση έρευνα της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου εκδόσεως της αποφάσεως».

- 164 Πολλές διατάξεις του κανονισμού 44/2001 μαρτυρούν την ύπαρξη σχέσης μεταξύ αναγνώρισης και εκτέλεσης των αποφάσεων αφενός και κανόνων δικαιοδοσίας αφετέρου. Για παράδειγμα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35, παράγραφος 1, του κανονισμού, πραγματοποιείται κατ' εξαίρεση έλεγχος της διεθνούς δικαιοδοσίας του δικαστηρίου έκδοσης της απόφασης, όταν πρόκειται για διατάξεις του κανονισμού αυτού που αφορούν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία, τη δικαιοδοσία στον τομέα των συμβάσεων ασφάλισης και των συμβάσεων καταναλωτών. Τα άρθρα 71, παράγραφος 2, στοιχείο β', και 72 του ίδιου αυτού κανονισμού συσχετίζουν επίσης τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας με τους κανόνες για την αναγνώριση και εκτέλεση των εν λόγω αποφάσεων.
- 165 Εξάλλου, οι διατάξεις του κανονισμού 44/2001 προβλέπουν τις πιθανότητες συγκρούσεων μεταξύ αποφάσεων που έχουν εκδοθεί από διαφορετικά δικαστήρια αλλά μεταξύ των ίδιων διαδικών. Έτσι, το άρθρο 34, σημείο 3, του κανονισμού αυτού διευκρινίζει ότι δεν αναγνωρίζεται η απόφαση που είναι ασυμβίβαστη με απόφαση που έχει εκδοθεί μεταξύ των ίδιων διαδικών στο κράτος αναγνώρισης, ενώ το σημείο 4 του ίδιου άρθρου προβλέπει ότι δεν αναγνωρίζεται η απόφαση που είναι ασυμβίβαστη με απόφαση που εκδόθηκε προγενέστερα μεταξύ των ίδιων διαδικών και με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία σε άλλο κράτος μέλος ή σε τρίτο κράτος, εφόσον η προγενέστερη αυτή απόφαση συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την αναγνώρισή της στο κράτος αναγνώρισης.
- 166 Επιπλέον, όπως διευκρινίστηκε με τη σκέψη 147 της παρούσας γνωμοδότησης, το άρθρο 67 του εν λόγω κανονισμού ρυθμίζει τη σχέση του συστήματος που έχει καθιερώσει ο κανονισμός όχι μόνο με τις άλλες, ήδη ισχύουσες ή μελλοντικές, διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, αλλά και με τις ισχύουσες συμβάσεις που επηρεάζουν τους κοινοτικούς κανόνες για την αναγνώριση και την εκτέλεση, ανεξάρτητα από το αν οι συμβάσεις αυτές περιέχουν κανόνες δικαιοδοσίας ή διατάξεις για την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων.
- 167 Συγκεκριμένα, όταν πρόκειται για τις συμβάσεις στις οποίες τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη και τις οποίες αφορά το άρθρο 71 του κανονισμού 44/2001, η παράγραφος 2, στοιχείο β', του άρθρου αυτού προβλέπει, στο πρώτο εδάφιο, ότι «αποφάσεις που εκδίδονται από δικαστήριο κράτους μέλους κατά την άσκηση

διεθνούς δικαιοδοσίας του βάσει σύμβασης σχετικής με ειδικό θέμα αναγνωρίζονται και εκτελούνται στα άλλα κράτη μέλη σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό». Κατά το δεύτερο εδάφιο της ίδιας αυτής διάταξης, «αν μια σύμβαση σχετική με ειδικό θέμα και της οποίας μέρη είναι το κράτος μέλος προέλευσης και το κράτος μέλος εκτέλεσης καθορίζει τις προϋποθέσεις αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων, εφαρμόζονται οι προϋποθέσεις αυτές». Τέλος, το άρθρο 72 του εν λόγω κανονισμού ορίζει ότι ο κανονισμός «δεν θίγει τις συμφωνίες με τις οποίες τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν, πριν την έναρξη ισχύος του [...] κανονισμού, δυνάμει του άρθρου 59 της Σύμβασης των Βρυξελλών, να μην αναγνωρίζουν απόφαση εκδοθείσα, κυρίως σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος της προαναφερόμενης Σύμβασης, κατά εναγομένου που έχει την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή του σε τρίτη χώρα, όταν στην περίπτωση που προβλέπεται στο άρθρο 4 της Σύμβασης αυτής η απόφαση δεν θεμελιώθηκε σε δικαιοδοσία του άρθρου 3, δεύτερο εδάφιο, της ίδιας Σύμβασης».

168 Επομένως, από την εξέταση του κανονισμού 44/2001 και μόνο προκύπτει ότι, λόγω της πληρότητας και της συνοχής του συστήματος που καθιερώνει ο κανονισμός αυτός ως προς την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων, μια συμφωνία όπως η μελετώμενη θα μπορούσε να επηρεάσει τους εν λόγω κανόνες, ανεξάρτητα από το αν περιέχει διατάξεις για τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων ή για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων.

169 Δεδομένου ότι δεν είναι διαθέσιμο το τελικό κείμενο της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο, η εξέταση των πιθανοτήτων επηρεασμού των κοινοτικών κανόνων από τη Σύμβαση αυτή θα πραγματοποιηθεί με βάση παραδείγματα από τις διατάξεις της ισχύουσας Σύμβασης του Λουγκάνο.

170 Το άρθρο 26, πρώτο εδάφιο, της Σύμβασης αυτής καθιερώνει την αρχή ότι οι αποφάσεις που εκδίδονται σε συμβαλλόμενο κράτος αναγνωρίζονται στα υπόλοιπα συμβαλλόμενα κράτη χωρίς ιδιαίτερη διαδικασία. Η αρχή αυτή επηρεάζει τους κοινοτικούς κανόνες, διότι διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων χωρίς καμία διαδικασία και αυξάνει έτσι τον αριθμό των περιπτώσεων στις οποίες θα αναγνωρίζονται αποφάσεις δικαστηρίων κρατών που δεν είναι μέλη της Κοινότητας, η διεθνής δικαιοδοσία των οποίων δεν προκύπτει από την εφαρμογή των διατάξεων του κανονισμού 44/2001.

- 171 Όπως προκύπτει από τις σκέψεις 130 και 154 της παρούσας γνωμοδότησης, η ύπαρξη ρήτρας αποσύνδεσης στη μελετώμενη συμφωνία, όπως είναι η ρήτρα του άρθρου 54β, παράγραφος 1, της Σύμβασης του Λουγκάνο, δεν αναιρεί την ορθότητα της διαπίστωσης αυτής, όσον αφορά την ύπαρξη αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας για τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας.
- 172 Από το σύνολο των στοιχείων αυτών προκύπτει ότι οι κοινοτικοί κανόνες για την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων δεν μπορούν να διαχωριστούν από τους κανόνες για τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων, με τους οποίους συναπαρτίζουν ένα σύστημα χαρακτηριζόμενο από πληρότητα και συνοχή, και ότι η νέα Σύμβαση του Λουγκάνο θα επηρέαζε την ενιαία και ομοιόμορφη εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων σε σχέση τόσο με τη διεθνή δικαιοδοσία όσο και με την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων, καθώς την εύρυθμη λειτουργία του ολοκληρωμένου αυτού συστήματος που έχουν θεσπίσει οι κανόνες αυτοί.
- 173 Από το σύνολο των παραπάνω σκέψεων προκύπτει ότι η Κοινότητα έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο.

Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο (ολομέλεια) γνωμοδοτεί ως εξής:

Η σύναψη της νέας Σύμβασης του Λουγκάνο για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως περιγράφεται στα σημεία 8 έως 12 της αίτησης γνωμοδότησης, τα οποία παρατίθενται στη σκέψη 26 της παρούσας γνωμοδότησης, υπάγεται πλήρως στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

(υπογραφές)